

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Vstup vybraných balkánských zemí do Evropské unie
The Accession of Selected Balkan Countries to the European Union

Student: Stanislava Lukešová
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Michaela Tichá

Ostrava 2012

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání bakalářské práce

Student: **Stanislava Lukešová**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202R027 Národní hospodářství
Téma: **Vstup vybraných balkánských zemí do Evropské unie**
The Accession of Selected Balkan Countries to the European Union

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teorie ekonomické integrace
 3. Politický a ekonomický vývoj balkánských zemí do 90. let 20. století
 4. Proces plnění přístupových kritérií v balkánských zemích
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

CABADA, Ladislav et al. *Aktuální výzvy evropského integračního procesu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-289-9.
KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-467-0.
STÝSKALÍKOVÁ, Věra a Hubert SMEKAL, eds. *Zahraniční a bezpečnostní politika vybraných zemí Balkánu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2004. ISBN 80-210-3572-2.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Michaela Tichá**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 11.05.2012

Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežné prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 11. 5. 2012

Stanislava Lukešová

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Michaele Tiché za její ochotu, trpělivost a cenné rady při psaní této práce.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Teorie ekonomické integrace	7
2.1	Historie evropské integrace	7
2.2	Teorie evropské integrace	9
2.2.1	Realismus	9
2.2.2	Marxismus.....	10
2.2.3	Nový institucionalismus.....	11
2.2.4	Liberální mezivládní přístup	11
2.2.5	Postmodernismus	12
2.3	Stupně ekonomické integrace	13
2.4	Integrace méně vyspělých zemí	15
2.5	Protiintegrační síly	16
2.6	Vstup do Evropské unie	17
2.6.1	Kodaňská kritéria	18
2.6.2	Maastrichtská kritéria.....	20
2.7	Vztah Evropské unie a balkánských zemí	21
3	Politický a ekonomický vývoj balkánských zemí do 90. let 20. století	23
3.1	Albánie.....	23
3.1.1	Politický vývoj	23
3.1.2	Ekonomický vývoj	24
3.2	Bývalé státy Jugoslávie.....	27
3.3	Bosna a Hercegovina	29
3.3.1	Vývoj od 90. let 20. stol.	30
3.4	Srbsko	31
3.4.1	Vývoj od 90. let 20. stol.	32
3.5	Kosovo	33
3.5.1	Politický vývoj	34
3.5.2	Ekonomický vývoj	35
4	Proces plnění přístupových kritérií v balkánských zemí.....	38
4.1	Plnění kritérií v Albánii	39
4.1.1	Kodaňská kritéria	39
4.1.2	Maastrichtská kritéria.....	41

4.2	Bosna a Hercegovina	43
4.2.1	Kodaňská kritéria	44
4.2.2	Maastrichtská kritéria	45
4.3	Srbsko	47
4.3.1	Kodaňská kritéria	47
4.3.2	Maastrichtská kritéria	49
4.4	Kosovo	51
4.4.1	Kodaňská kritéria	51
4.4.2	Maastrichtská kritéria	53
4.5	Komparace vybraných zemí z pohledu přístupových kritérií	54
5	Závěr	56
	Seznam použité literatury	59
	Seznam zkratk	64
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	65

1 Úvod

Vstup balkánských zemí do Evropské unie je v posledních letech velmi probírané téma. Existují pochybnosti o stabilitě a bezpečnosti v těchto státech, přesto se Evropská unie snaží o jejich rozvoj a integraci. Zapojení do integračního procesu je pro tyto země žádoucí, ovšem ten nebude probíhat tak jednoduše jako v zemích střední nebo jižní Evropy.

Cílem bakalářské práce je posoudit připravenost vybraných balkánských zemí na vstup do Evropské unie, jak ze strany Evropské unie, tak i ze strany zemí, které mají ambice zapojit se do integračního procesu. V práci bude popsáno, jakým způsobem se země snaží plnit a přibližovat se k podmínkám nastavených Kodaňskými a Maastrichtskými kritérii. V práci bude použita deskriptivní analýza a komparativní metoda, s níž se pokusíme popsat situaci ve vybraných zemích a srovnat je mezi sebou.

Bakalářská práce popisuje země, které jsou označovány jako potenciální kandidáti pro vstup do Evropské unie. Mezi tyto země patří Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo a do 1. 3. 2012 bylo tímto statutem označováno i Srbsko. Přestože je od března 2012 Srbsko zařazeno mezi kandidátské země, ve výběru zemí pro tuto bakalářskou práci již zůstalo.

V první kapitole nazvané Teorie ekonomické integrace se bakalářská práce bude zabývat historií Evropské unie a teoriemi evropské integrace. V práci si popíšeme integraci méně vyspělých zemí a protiintegrační síly, které působí i v oblasti balkánských zemí. Představíme si Kodaňská kritéria, jejichž plnění je podmínkou vstupu do Evropské unie a Maastrichtská kritéria, jejichž plněním se členská země stává členem eurozóny. V kapitole si také nastíníme vztah Evropské unie a vybraných balkánských zemí, který je posléze rozvinut ve třetí kapitole.

Druhá kapitola bude pojednávat o společném politickém a ekonomickém vývoji bývalých jugoslávských zemí a Albánie. Aby byl splněn cíl práce, kapitola se zaměří i na novodobou politickou a ekonomickou strukturu vybraných zemí, díky které se bude moci zhodnotit vývoj těchto zemí v 21. století.

V poslední kapitole nazvané Proces plnění přístupových kritérií v balkánských zemích se práce zaměří na užší vztah vybraných balkánských zemí s Evropskou unií a jejich dosažené úspěchy v oblasti demokracie, lidských práv a svobod a hospodářství, tzn. plnění Kodaňských kritérií a Maastrichtských kritérií.

2 Teorie ekonomické integrace

Integrace může nabývat mnoha podob. Lacina (2007) hovoří o integraci politické, vojenské a ekonomické. Ekonomickou integraci popisuje jako proces, v rámci kterého dochází k propojování ekonomik prostřednictvím odstraňování překážek pro obchodní výměnu zboží a služeb skrze toky kapitálu a mobilitu pracovní síly. V každém historickém období pak na tento proces působí technologické a zejména politické síly, které do něj vnášejí určitá specifika a dynamiku.

Podle Kani (2010) je tendence k mezinárodní ekonomické integraci a její objektivní charakter dán internacionalizačními procesy. Internacionalizace ekonomik je trvalé a postupné prorůstání národních ekonomik ve světové ekonomice.

Kaňa dále zdůrazňuje, že internacionalizace ekonomik podporuje tendenci k prohlubování interdependence, což je vzájemná závislost národních ekonomik na sobě. Mezinárodní ekonomická integrace je tak vlastně vyvrcholením objektivního procesu internacionalizace - objektivně se prosazující proces propojování a spojování národních ekonomik ve větší celky.

2.1 Historie evropské integrace

Popsat historii vzniku Evropského společenství a posléze Evropské unie je velmi komplikované. Proto si popíšeme pouze důležité mezníky, které se odehrály na konci války a vedly až k současné podobě Evropské unie.

V roce 1945 se téměř každá rodina v Evropě nacházela na území, které bylo buď ovládáno, nebo se právě vymanilo z vlády fašistického diktátora, či se právě vymanilo z okupace cizí armády. Šok a strach způsobené válečnou devastací si vynutily jednu základní otázku charakterizující myšlení v polovině 40. let 20. století: „Jak se může Evropa vyhnout další válce?“ Existovaly 3 myšlenkové proudy, které nabízely hodnocení. Myšlenka těsnější integrace převážila, ovšem tento výsledek nebyl ještě na konci 40. let zdaleka tak jasně patrný. Nejznámější návrh poválečného uspořádání Evropy, který představil Winston Churchill, se nazýval „Společné evropské státy“ (Baldwin, Wyplosz, 2008).

König (2007) popisuje historii evropské integrace a vymezuje nejvýznamnější události podle jednotlivých desetiletí.

Jak již bylo naznačeno, novodobé evropské integrace datujeme do 50. let 20. století. V této době totiž došlo k vytvoření tří evropských Společenství, která formovala, a z velké části dosud formují současnou podobu Evropské unie.

V 50. letech byla jednou z hlavních událostí Schumanova deklarace z roku 1950, jež byla nezbytná pro udržení míru, jelikož definovala návrh na zavedení společné výroby uhlí a oceli. Díky Pařížské smlouvě bylo společenství nakonec založeno v roce 1951 a neslo název Evropské společenství uhlí a oceli. Připojilo se k němu Německo, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko. Cílem Evropského hospodářského společenství (EHS) založeného v roce 1957 bylo vytvoření společného trhu a podpora harmonického rozvoje hospodářských činností ve Společenství. Současně vzniklé Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) mělo vyřešit problémy spojené s uhelnými elektrárnami, na nichž byla postavena energetická soustava každého státu tehdejší doby. EHS a Euratom byly založeny Římskými smlouvami, které vešly v platnost v roce 1958.

V 60. letech, kdy postupně vznikala tři evropská společenství, která byla spravována samostatnými výkonnými a legislativními orgány, se členské státy dohodly na sloučení komisí a rad do jediné Komise Evropských společenství a Rady Evropských společenství. Tomuto aktu napomohla Slučovací smlouva z roku 1965.

V 70. a 80. letech byla integrace ovlivněna napjatými vztahy mezi zeměmi západní a východní Evropy a také ropnými šoky, které pocítil celý svět. Avšak i přesto se Společenství dočkalo prvního rozšíření v roce 1973, a to o Dánsko, Irsko a Spojené království. I přes nepříznivou situaci vznikl v roce 1979 Evropský měnový systém (EMS). Druhé rozšíření společenství se konalo v roce 1981, kdy přistoupilo Řecko. Třetí rozšíření se odehrávalo v roce 1986 a přijato bylo Portugalsko a Španělsko.

Společenství ovšem čekalo také prohloubení integrace představující kvalitativní změnu spolupráce, vytvoření tzv. schengenského prostoru. Šlo o sdružení evropských států, které se dohodly na zrušení kontrol osob na vnitřních hranicích.

70. léta a první polovina let 80. končí podpisem Jednotného evropského aktu (JEA), jehož hlavním cílem bylo vytvořit do konce roku 1992 jednotný vnitřní trh.

Období 90. let začalo symbolicky sjednocením Německa v roce 1990 a pokračovalo přípravami, které lze nazvat sjednocením Evropy. Maastrichtskou smlouvou (1992) byla zavedena Smlouva o Evropské unii, která zavedla pojem Evropská unie. V roce 1993

Evropská rada stanovila tři požadavky na členství v EU a nazvala je podle místa konání zasedání – Kodaňská kritéria.

Evropa se dočkala čtvrtého rozšíření, v roce 1995 se staly členy Finsko, Rakousko a Švédsko. V roce 1996 podala Česká republika (ČR) žádost o členství v Evropské unii. Revize Maastrichtské smlouvy provedla Amsterodamská smlouva podepsána v roce 1997, nepřinesla však žádné změny. V roce 1999 byla zavedena společná měna euro v bezhotovostním styku.

Další chystané rozšíření unie předpokládalo změnu institucionálního rázu. Smlouva z Nice z roku 2000 upravovala změny v počtu komisařů, poslanců a soudců v institucionálních jednotkách Evropské unie a také přerozdělení počtu hlasů mezi členskými státy. Důležitou událostí bylo zavedení eura v hotovostní podobě 1. 1. 2002. Páté rozšíření – největší v historii EU proběhlo v roce 2004 a přistupujícími zeměmi bylo Maďarsko, Polsko, Slovinsko, Slovensko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Kypr a Česká republika. Rumunsko a Bulharsko se stalo členy Evropské unie k 1. 1. 2007. Chorvatsko přistoupí k 1. 7. 2013.

2.2 Teorie evropské integrace

V době, kdy se začaly odehrávat pokusy o integraci států, existovaly různé teorie, které se zabývaly mezinárodními vztahy a výzkumem integračních teorií. Každá měla svůj osobitý názor a přístup, kterým se snažila objasnit evropskou integraci. Ovšem ne všechny byly úspěšné. Kratochvíl (2008) popisuje teorie, jako jsou Realismus, Marxismus, Nový institucionalismus, Liberální mezivládní přístup a Postmodernismus.

2.2.1 Realismus

Realismus je teorie, která byla po dlouhá desetiletí dominantním přístupem ke studiu mezinárodních vztahů. I když realismus představoval zejména ve Spojených státech po většinu druhé poloviny 20. století nejvlivnější přístup ke studiu mezinárodních vztahů, při výzkumu evropské integrace patří mezi ty méně úspěšné. I přesto existuje celá řada realistických pokusů o objasnění evropské integrace, jimž je společný důraz na roli států, sledování jejich mocenských zájmů a omezený význam prisuzovaný institucím. Realisté vycházejí z představy, že mezinárodní vztahy a politika vůbec je neustálým bojem o moc, kde silnější ovládá slabšího a kde převládají egoistické zájmy. Zcela zásadní je důraz na všudypřítomnost konfliktu v mezinárodních vztazích, kterou lze omezit pouze krátkodobě.

Nejznámější realistickou interpretací evropské integrace je koncepce klasického realisty Stanleyho Hoffmana, který se snaží o objasnění integrace na základě rozlišení mezi vysokou a nízkou politikou. Integrace podle něj může probíhat pouze v oblasti nízké politiky, a nikoli ve vysoké politice (např. zahraniční nebo bezpečnostní).

Od konce 80. let se začíná šířit nová verze realismu – neorealismus. Tato teorie nevidí zdroj konfliktu v touze člověka po moci, ale vysvětluje konflikt na základě strukturálních rysů mezinárodního systému.

Neorealista John Mearsheimer chápe integraci jako reakci na studenou válku, zejména na přítomnost USA v Evropě a obavu ze Sovětského svazu. Konec studené války proto podle něho znamená i konec Evropského společenství a s určitou pravděpodobností i vznik válečného konfliktu v Evropě.

Žádný z pokusů o interpretaci integrace nebyl příliš úspěšný – buď byl chybný ve svých předpovědích, anebo se jeho interpretace evropské integrace výrazně vzdálily realistické tradici. Realismus je – kromě liberálního mezivládního přístupu – nejčastěji kritizovanou školou, která se pokusila objasnit evropskou integraci.

2.2.2 Marxismus

Marxismus je teorie, kterou si s výzkumem evropské integrace spojuje jen málokdo. Po dlouhá léta zůstávala evropská integrace mimo zájem marxistických teoretiků. Až od konce 60. let 20. století se objevují systematictější marxistické práce. Marxismus při studiu evropské integrace zkoumá především vztahy mezi ekonomickou situací a rozvojem ekonomické i politické integrace. Kromě klasických marxistů se však od 80. let evropskou integrací zabývají i neomarxisté, přičemž v současnosti jsou při studiu Evropské unie pravděpodobně nejvlivnější neomarxisté tzv. amsterdamské školy.

Stoupenci amsterdamské školy se primárně považují za představitele mezinárodní politické ekonomie, ale vyslovují se často i k evropské integraci. Amsterdamská škola sdílí s ostatními marxisty, kteří zkoumají evropskou integraci, důraz na sociální a historický kontext jejího vývoje v poválečném období. Výhodou marxistických přístupů je jejich netradiční pohled na evropskou integraci, jejich kritické hodnocení státu, citlivost vůči sociálně – ekonomickému a historickému kontextu evropské integrace a používání inovativních konceptů mezinárodní politické ekonomie. Ambice marxismu vysvětlit evropský integrační proces se přesto nikdy nenaplnily a marxistická interpretace integrace zůstává spíše okrajová.

2.2.3 Nový institucionalismus

Od konce 80. let se situace začíná měnit a instituce se opět dostávají do popředí zájmu. Nový institucionalismus přináší do studia evropské integrace starou tezi, že pro pochopení Evropského společenství/Evropské unie je klíčová analýza institucí¹. Zároveň však rozlišuje definici instituce a zdůrazňuje sociální dimenzi institucí. Kromě tohoto základního argumentu se ovšem jednotlivé proudy uvnitř nového institucionalismu velmi liší. Hovoří se proto o institucionalismu racionalistickém, historickém a sociologickém.

Racionalistický institucionalismus tvrdí, že státy jsou jako vhodné nástroje pro řešení některých problémů při spolupráci v mezinárodních vztazích. Vychází z představy, že aktéři usilují o maximalizaci svých preferencí, které jsou fixní a existují nezávisle na institucích. Obvyklým závěrem racionalistických institucionalistů je, že státy v konečném důsledku instituce kontrolují a principiálně zůstávají hlavními aktéry evropské integrace.

Historičtí institucionalisté vycházejí ze stejného bodu, avšak zdůrazňují, že instituce mohou získat značnou autonomii a že státy se s jejich existencí musí smířit, i když plně neslouží jejich cílům.

Sociologicky orientovaní institucionalisté chápou instituce velmi široce jako soubory norem a symbolů, které mají především strukturální charakter a proměňují identity států a v konečném důsledku i jejich chování.

Nový institucionalismus je kritizován kvůli své vágnosti, neschopnosti formulovat teorii evropské integrace a kvůli vnitřním rozporům mezi jeho jednotlivými proudy.

2.2.4 Liberální mezivládní přístup

Liberální mezivládní přístup je dnes jednou z nejvlivnějších teorií evropské integrace. Její autor Andrew Moravcsik tvrdí, že integrační proces tvoří tři fáze – vytváření preferencí, mezistátní vyjednávání a provádění uzavřených dohod.

První fáze se týká domácího prostředí – skupinové aktéry spolu soupeří o vliv na politiku státu. Čím větší je vliv takové skupiny, tím výrazněji ovlivní preference státu.

Druhá fáze tvoří jádro integračního procesu. Při ní se státy setkávají na mezinárodních jednáních (např. na summitech EU) a snaží se prosadit vlastní zájmy.

¹ Instituce – společenské, politické, právní a ekonomické struktury, které jsou základními kameny ekonomického života.

Čím větší je zájem státu na určité otázce, tím víc je stát ochoten vyjednávat o ústupcích v jiných oblastech. Výsledkem je komplexní kompromis mezi všemi zúčastněnými státy.

Teprve ve třetí fázi se integrace prakticky uskutečňuje, přičemž na dodržování závazků státu dohlíží integrální instituce, které si státy za tímto účelem vytvořily. Instituce tak mají poměrně slabou pozici – nejsou iniciátory integrace ani jejími tahouny, ale disponují pouze kontrolní funkcí. Vlády členských států jsou naopak díky integraci ještě silnější, protože kvůli své pozici zprostředkovatele mezi domácími skupinami a mezinárodním vyjednáváním zvyšují svou nezávislost na vlastních občanech.

Liberální přístup bývá ovšem občas kritizován. Největší kritika se soustředí na opomíjení významu integračních institucí a na přílišný důraz na roli států.

2.2.5 Postmodernismus

Od 70. let se ve filozofii a následně i ve společenských vědách začíná stále více prosazovat proud myšlení, které není spokojené s moderním chápáním dějin, společnosti, kultury a vědy.

Postmodernismus vyzdvihuje moc jako prvek, který neproniká pouze politikou, ale i vědou a kulturou. V obecné rovině se velmi kriticky staví k mnoha hluboce zakořeněným mýtům, které evropskou integraci provázejí. Příkladem může být opakované tvrzení, že evropská integrace definitivně odstranila z evropského kontinentu válku jako nástroj vzájemných vztahů. V konkrétnější rovině postmodernisté patří mezi nejsilnější kritiky mezivládních teorií evropské integrace. Autorita a moc pro ně totiž není přítomna na vrcholu hierarchicky uspořádané společnosti, ale prolíná se všemi jejími vrstvami.

Postmodernisté se profilují především jako ostří kritici státocentrismu a poukazují na možnost překonání moderního státu jako formy společenského uspořádání. Středobodem zájmu postmodernistů je role jazyka, a proto si v rámci postmoderní teorie evropské integrace vydobyla zvláštní místo analýza politického diskurzu.

Postmodernismus v evropské integraci bývá kritizován proto, že se nepodřizuje pozitivistické definici vědy, že není schopen přesvědčivě teoretizovat změnu. Do studia evropské integrace přichází postmodernismus velmi pomalu a dosud patří k méně vlivným proudům.

2.3 Stupně ekonomické integrace

Jednou z klíčových otázek integrační teorie je postižení šíře a hloubky integračních procesů a hodnocení opatření, kterými dosahuje různé intenzity sbližování integrujících se národních ekonomik. Dosavadní přístup k této problematice je poznamenán stálým používáním schématu, které vzniklo v 50. a 60. letech 20. století a odráželo tehdejší podoby integračních procesů. Lacina (2007) ve schématu uvádí zónu volného obchodu, celní unii, společný trh, hospodářskou a měnovou unii a politickou unii. Slabinou „tradičního“ členění stupňů integrace je stupeň nazývaný „společný trh“, který je dnes používán v nejrůznějších souvislostech a je mu vkládán i velmi různý obsah, čímž se ztrácí smysl jeho použití. Zlý (2004) proto popisuje realističtější a aktuálnější model stupňů ekonomické integrace, mezi které patří pásma volného obchodu, celní unie, primární hospodářská unie, rozvinutá hospodářská unie, formativní hospodářská unie a měnová unie, úplná hospodářská a měnová unie a hospodářská a politická unie.

Za základní znaky pásma volného obchodu se v tradičních charakteristikách považuje odstranění tarifních a netarifních překážek, především kvantitativních omezení, která brání volnému pohybu zboží mezi dvěma nebo několika zainteresovanými zeměmi, a to ve spojení s uchováním národních celních území a tím i autonomní celní obchodní politikou vůči třetím zemím. V důsledku toho je nutné prokazovat původ zboží, jehož pohyb je na integrovaném trhu plně liberalizován. Tato forma představuje nejméně rozvinutý, nejnižší stupeň ekonomické integrace. Dohoda o volném obchodu může být bilaterálního nebo multilaterálního charakteru. Soudobé integrační trendy regionálního charakteru se v praxi světové ekonomiky realizují velmi často především na úrovni tohoto stupně integrace. Konkrétní uzavírané dohody mají ovšem velmi různý rozsah i náplň. Mezi příklady regionálních integrací patří např. ESVO² a NAFTA³. Tato úroveň integrace je sice založena na zavedení „volného obchodu“, ovšem nejde o absolutně volný obchod, velké množství překážek i nadále zůstává.

Vyšším, plně reálným stupněm regionální ekonomické integrace je celní unie založena na odstranění cel a dalších necelních překážek pro volný pohyb zboží mezi

² ESVO – Evropské sdružení volného obchodu, vzniklo v roce 1960 a současnými členy jsou Norsko, Lichtenštejnsko, Island a Švýcarsko.

³ NAFTA – Severoamerická dohoda o volném obchodu, uzavřená mezi Spojenými státy americkými, Mexikem a Kanadou.

integrujícími se státy. Celní unie vytváří jednotné celní území spojením národních celních území účastnických států, nastoluje společnou celní politiku, většinou spojenou s uplatněním společného celního tarifu vůči třetím zemím. Celní unie, na rozdíl od pásma volného obchodu, nepředpokládá potvrzování původu zboží. Výrazným integračním rysem je skutečnost, že efektivní fungující celní unie vyžaduje vytvoření trvalých společných orgánů. Dá se předpokládat, že celní unie odstraňuje nedostatky pásma volného obchodu, ale jen v oblasti obchodu samého. V reálné ekonomice je ovlivňována řadou dalších faktorů, např. nákladovými, daňovými či důchodovými národními poměry, administrativním povoláním zahraničně obchodních styků apod. Efekty celní unie jsou tudíž omezené.

Na stupeň integrace primární hospodářské unie se země dostávají, jestliže doplňují již existující volný oběh zboží na společném trhu. Integrační opatření vyžadují, aby integrační organizace současně přešla i k úzké spolupráci v některých dílčích hospodářských politikách a musí být nastoleny i některé společné politiky. V počáteční fázi hospodářské unie nemohou integrační opatření dosáhnout vyšší rozvinutosti a jsou značně omezená, proto tuto integraci nazýváme primární hospodářská unie.

V okamžiku, kdy je překročena mez pouhého odstraňování tzv. viditelných překážek pro volný pohyb zboží a výrobních faktorů a tzv. neviditelných překážek, dostává se integrace do nového integračního procesu, do rozvinuté hospodářské unie, do vyšší fáze. Je to stav integrace, který již nevytváří podněty k narůstání protekcionismu, národního izolacionismu, tedy půdu pro stagnaci integrace či ohrožení organizace její desintegrací.

Formativní hospodářská a měnová unie je nejvyšší úrovní ekonomické integrace. Na této úrovni rozvinutá hospodářská unie vytvořila všechny nezbytné předpoklady ke svému zakončení, resp. k doplnění hospodářské unie o unii měnovou. Evropská měnová unie je založena na zrušení národních měn a na zavedení jednotné měnové jednotky euro. Hlavními znaky formativní hospodářské a měnové unie je existence společné měny, společný měnový orgán na nadstátní úrovni a jednotná měnová politika.

Úplná hospodářská a měnová unie je nejvyšší úroveň rozvinutosti a vyjadřuje stupeň integrace, který je spojen se změnami v míře samostatnosti a ve způsobu provádění jednotlivých národních dílčích hospodářských politik. Státy měnové unie jsou nuceny pod tlakem rozšiřovat okruh vzájemně koordinovaných politik a přecházet i k dalším společným politikám (např. společná fiskální politika). Dosažení této integrace dovršuje

ekonomické předpoklady pro přechod k integraci politické. Podle Kani (2010) se však Evropská unie v této fázi nenachází. V měnové unii totiž nejsou všechny státy Evropské unie a fiskální politika i nadále zůstává v pravomoci členských států.

Dosažení hospodářské a politické unie se může uskutečnit jen za předpokladu politické vůle zúčastněných států a jejich národů. Je to nejvyšší stupeň zralosti integračního procesu, jeho nejrozvinutější podoba. Dlouhodobá spolupráce politického charakteru může mít různé formy a cíle. Prostřednictvím jednotlivých opatření může politická unie provázet ekonomickou integraci nebo ji překračovat. Ovšem nelze je urychlovat, protože by se mohly stát nikoliv dynamizujícím, ale zpomalujícím faktorem integrace.

2.4 Integrace méně vyspělých zemí

Integrační procesy v rozvojových zemích jsou ovlivňovány v různé míře působícími specifickými faktory či rysy jejich ekonomik a politik. Mezi specifické ekonomické a sociální faktory patří relativně či absolutně nízká ekonomická úroveň drtivé většiny rozvojových zemí, nerozvinutá sektorová či odvětvová struktura jejich ekonomik, stále přežívající jednostranná strukturální skladba jejich ekonomik a její vývoj, se silnou základnou v těžebním průmyslu, resp. monokulturní zemědělství, nedostatek domácích kapitálových zdrojů pro ekonomický růst a rozvoj, celkově nízká úroveň důchodů obyvatelstva v důsledku zaostalosti výroby a převahy zemědělství a tím i malá kapacity vnitřního trhu, nízká úroveň vzdělanosti obyvatelstva a kvalifikace pracovní síly, často ve spojení s „únikem mozků“ do zemí rozvinutých, v mnoha případech až drastické sociální rozdíly v převážné většině zemí a zejména vysoký podíl obyvatelstva žijícího v podmínkách přímé fyzické bída, často i hladu.

Mezi zcela specifické faktory neekonomického charakteru patří složitý proces vytváření stabilních politických struktur a žádoucí úrovně politické kultury, malá stabilita vzájemných vztahů mezi rozvojovými zeměmi v daném regionu, jako důsledek územních sporů či kmenových nebo náboženských konfliktů, které jsou v řadě případů vyvolány uměle stanovenými hranicemi mezi nimi z období koloniálního panství, které nerespektovalo předkoloniální národní a kmenovou jednotu. Proto je dnes možno setkat se s existencí jednoho etnika ve dvou či třech státních celcích, mnohdy trávající jednostranná nejen ekonomická, ale i politická závislost, zejména bývalých kolonií na vyspělých zemích.

Rozhodující skutečností pro rozvojové země je, že vytvářením integrací je prakticky vždy spojeno s cílem vytvořit vhodnější podmínky pro překonání jejich nerozvinutosti – pokud jde o všeobecný cíl. Ten je provázen řadou cílů dílčích. Integrace má tak napomoci řešení dílčích problémů, kupříkladu vytvořit podmínky pro zahájení startu ekonomického růstu, usnadnit proniknutí na světový trh, pomoci překonat zaostalost jejich ekonomické a sociální struktury, vybavit zemi a region potřebnou infrastrukturou, zejména dopravní atd. Významnou roli nejen v integračních procesech hraje stát prostřednictvím státních regulativních opatření (Zlý, 2004).

2.5 Protiintegrační síly

Integraci můžeme chápat jako proces překonávání překážek, které stojí v cestě propojování národních ekonomik do větších, integrovaných celků. Např. odstraňování celních bariér či sjednocování různých norem, zákonů, předpisů apod. Tyto překážky můžeme nazvat jako technicko-ekonomické, existují však i překážky jiného druhu. Dlouhodobě probíhající internacionalizační procesy, které objektivně podmiňují vznik a rozvoj různých integračních organizací či seskupení, se setkávají s řadou ekonomických a mimoekonomických jevů, faktorů a sil, které stejně objektivně působí proti integračním tendencím nebo desintegračním účinkům. Tento druh překážek nabývá povahy aktivně působících antiintegračních sil (pokud brání rozvoji integračních procesů nebo je brzdí), či desintegračních sil (pokud oslabují již existující integrace nebo vedou k jejich zániku) (Zlý, 2004).

Protiintegrační síly jsou velmi různorodé. Mohou být objektivního charakteru – civilizační rozdíly, odlišná ekonomická úroveň zemí, rozdílné politické systémy, zásadní náboženské rozdíly apod. Ovšem některé jsou charakteru subjektivního, které se objevují v důsledku působení faktorů politických nebo ideologických. Zlý (2004) mezi ně zařazuje nacionalismus, separatismus národnostních menšin, územní spory, politiku agrese a anexe, xenofobii atd. Síly integrační se pak střetávají se silami antiintegračními, buď je postupně oslabují a překonávají, anebo jim podléhají.

Nacionalismus chápeme jako protiintegrační sílu, kdy dochází k nadřazování postavení zájmů jednoho národa nad jiné národy nebo proti jiným národům. Tímto dochází k rozvíjení rozporů mezi státy. Nacionalismus je velmi výrazný protiintegrační jev, který se postupně od 60. let 20. století aktivizuje i v Evropě (Kaňa, 2010).

Separatismus národnostních menšin má destabilizující důsledky, které mohou na daný stát působit destruktivně a stát se významným činitelem, který ohrožuje nebo

znemožňuje integraci regionu. Separatismus národnostních menšin není oprávněný, i když může získat podporu některých politických sil, příkladem může být Kosovo, které vyhlásilo svou samostatnost po odtržení od Srbska, jehož je podle mínění Srbů organickou součástí.

Kořeny xenofobie, nepřátelství vůči cizincům, lze hledat v lokální, kmenové, rodové, státní či národní uzavřenosti jednotlivých komunit, vytvářející nedůvěru vůči všemu cizímu. Podle Zlého (2004) jsou xenofobní náklady zdrojem konzervativismu a izolace, mají destruktivní vliv na spolupráci mezi národy, na sbližování či soužití národů a ras. Xenofobní ideologie je nejen velmi významným antiintegračním, ale i anticivilizačním prvkem současnosti.

Mezi protiintegrační síly patří bezesporu vztahy mezi národy, zejména sousedními národy v regionu, které z nejrůznějších důvodů po historicky dlouhá období spolu žily ve vztazích nepřátelských, v konfliktech a válkách, anebo v podřízení jednoho národa jiným, ve spojení založeném na hospodářském vykořisťování, které mohlo být doprovázeno také s potlačováním národních práv a národního cítění. Příkladem mohou být Česko – německé vztahy. Před vstupem do Evropské unie se někteří čeští obyvatelé obávali otevření hranic s Německem, návratu sudetských Němců do Česka a měli strach z „nové německé kolonizace“ (Zlý, 2004).

Zlý (2004) dále zmiňuje neřešené a nevyřešené územní spory mezi státy. Ty znemožňují efektivní integrační spolupráci, pro kterou jsou jinak vytvořeny vhodné podmínky, anebo oslabují již založené integrační organizace. Příkladem mohou být indicko – pákistánské vztahy, jejichž základní příčinou je spor obou zemí o Kašmír. Takovýchto sporů o území je na světě velmi mnoho a brzdí vznik integračních celků.

2.6 Vstup do Evropské unie

Pro ekonomiky nových demokracií střední a východní Evropy (SVE) bylo v prostředí, kdy většina sousedních zemí měla zaručen volný přístup na obrovský trh EU, hospodářsky nezbytné, aby tento přístup získaly také. Na začátku 90. let si navíc představitelé zemí SVE nebyli jisti, zda nová situace, zejména politika nezasahování ze strany Ruska, vydrží. Proto země SVE stály o to, aby se při případném novém spuštění železné opony ocitly na západ od ní. Jejich strategickými cíli se tedy stalo členství v NATO a EU (Baldwin, Wyplosz, 2008).

Země SVE měly dvě skupiny důvodů – geopolitické a ekonomické – díky kterým vyjadřovaly své záměry připojit se k Evropské unii. Ta se k tomu však stavěla zdráhavě

a namísto bezprostředního souhlasu s členstvím těchto zemí v EU podepsala asociační dohody, známé jako Evropské dohody (*Baldwin, Wyplosz, 2008*).

Pro sebe si vytyčila Evropská unie také jednu podmínku, a to, že k rozšíření může dojít, pokud ona sama bude mít dostatečnou kapacitu absorbovat nové členy při zachování dynamiky integračního procesu (*Kalinská, 2000*).

2.6.1 Kodaňská kritéria

Mezi základní kritéria pro vstup do Evropské unie se řadí politické a ekonomické podmínky a schopnost země dostát svým závazkům. Kritéria se dále člení na dílčí části. Rozhodla o nich Evropská rada v roce 1993 v Kodani a byla potvrzena na zasedání Evropské rady v roce 1995 v Madridu.

Kalinská (2000) uvádí politická kritéria, která byla na zasedání Evropské rady v Kodani stanovena tak, že „členství vyžaduje, aby země, které se ucházejí o vstup, dosáhly stability institucí zaručujících demokracii, zákonnost, zajištění lidských práv a respektování ochrany menšin.“ Komise hodnotila, do jaké míry tuto podmínku členství uchazečské země splní. Při svém hodnocení uplatnila řadu dílčích kritérií

- Demokracie a zákonnost. Od zemí, které se chtějí stát členy Evropské unie, se očekává nejen to, že se ztotožní se zásadami demokracie a zákonnosti, ale že je také budou v každodenní praxi uplatňovat.
- Lidská práva. Dodržování lidských práv a svobod, které musí být garantováno uchazečskou zemí. Svoboda slova a svoboda sdružování je ve všech uchazečských zemích zaručena, ale je třeba posílit nezávislost nejdůležitějších médií.
- Respektování menšin. Ve většině zemí žijí menšiny, jejichž uspokojivá integrace do společnosti je podmínkou stability demokracie. Pokud zůstanou problémy menšin neřešeny, mohou negativně ovlivnit stabilitu demokracie (*Kalinská, 2000*).

Pro ekonomická kritéria bylo na zasedání Evropské rady v Kodani stanoveno, že z hlediska hospodářských kritérií členství vyžaduje „existenci fungujícího tržního hospodářství a schopnost odolávat konkurenčním tlakům a tržním silám v rámci Unie.“ Podmínkami pro existenci fungujícího tržního hospodářství se rozumí:

- rovnováha mezi poptávkou a nabídkou, které musí být dosaženo volnou hrou tržních sil, ceny i obchod jsou liberalizovány,
- vstup na trh (zakládání nových firem) i odchod z trhu (bankroty) nejsou omezeny významnějšími bariérami,

- existence právního systému, včetně úpravy vlastnických práv,
- uplatnění zákonů a smluv se lze domoci cestou práva,
- dosažení makroekonomické stability, včetně odpovídající stability cen, trvale udržitelných veřejných financí a účtů finančních vztahů se zahraničím,
- existence široké shody v názorech na zásady ekonomické politiky,
- finanční sektor je dostatečně rozvinutý a je schopen směřovat úspory do produktivních investic (*Kalinská, 2000*).

Pro splnění druhého, tj. ekonomického kritéria musejí uchazečské země splňovat určitou minimální požadovanou úroveň konkurenceschopnosti v rozhodujících částech svých ekonomik. Komise považovala za hlavní otázku, zda budou firmy v jednotlivých zemích mít na potřebné přizpůsobení dostatečnou kapacitu a zda celkové prostředí v těchto zemích další přizpůsobení podpoří. Mezi prvky, které je zapotřebí vzít v úvahu patří:

- existence fungující tržní ekonomiky s dostatečným stupněm makroekonomické stability, kdy hospodářské subjekty mohou přijímat rozhodnutí v atmosféře stability a předvídatelnosti,
- dostačující lidský a fyzický kapitál, který má být k dispozici při odpovídajících nákladech, včetně infrastruktury (energetika, telekomunikace, doprava atd.), školství a výzkumu,
- rozsah ovlivnění konkurenceschopnosti politikou vlády a legislativními opatřeními – s uplatněním obchodní politiky, politiky podpory konkurence, státní pomoci, podpory malého a středního podnikání atd.,
- stupeň a rychlost obchodní integrace, to se týká jak objemu zboží, tak povahy zboží, s nímž uchazečské země již dneska obchodují s členskými státy unie,
- podíl drobných firem – tento faktor je důležitý jednak proto, že malé firmy dosahují ze snazšího přístupu na trhy většího prospěchu, jednak proto, že převaha velkých firem může znamenat větší neochotu k přizpůsobení (*Kalinská, 2000*).

Evropská rada dospěla k závěru, že členství vyžaduje „schopnost převzít závazky vyplývající ze členství, včetně plnění cílů politické, hospodářské a měnové unie.“ Pokud jde o cíle hospodářské a měnové unie, je nepravděpodobné, že by se uchazečské země mohly připojit k oblasti eura hned po svém přijetí. Než budou schopny udržet makroekonomickou stabilitu i v dlouhodobé perspektivě, je třeba, aby dosáhly dalšího pokroku v uplatňování strukturálních reforem. Nové členské státy však musejí přijmout

acquis fáze 2 EMU⁴. Znamená to nezávislost centrální banky, koordinaci hospodářské politiky (národní konvergenční programy, multilaterální dohled, postupy pro řešení nepřiměřeného deficitu, atd.) a plnění příslušných ustanovení Paktu stability a růstu. Nové členské státy se musí vyvarovat financování jakýchkoliv schodků ve veřejném sektoru ze zdrojů centrální banky a také veškerých výsad státních orgánů z hlediska přístupu k finančním institucím (*Kalinská, 2000*).

Termín *acquis communautaire* lze přeložit jako „to čeho bylo v EU dosaženo“. Jsou to práva a povinnosti sdílené členskými státy EU. Acquis zahrnuje veškeré smlouvy, právní předpisy, prohlášení a usnesení EU a rozsudky Soudního dvora. Dále sem patří společná opatření členských států v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí a společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Kandidátské země musí *acquis* přijmout před tím, než mohou do EU vstoupit, a musí právo EU začlenit do svého vnitrostátního právního řádu (*EU, 2011b*).

2.6.2 Maastrichtská kritéria

Maastrichtská kritéria, známá také jako konvergenční, jsou obsažena v Maastrichtské smlouvě, která byla dojednána v roce 1991 v nizozemském městě Maastricht. Tato smlouva dala za vznik společné měnové unii, symbolicky změnila Evropské společenství na Evropskou unii a netýkala se pouze hospodářství, ale zahrnovala také politické aspekty. Ta část, která se týká pouze měnové unie, byla zcela dojednána neodvolatelným rozhodnutím přijmout 1. 1. 1999 jednotnou měnu. Pro přijetí eura bylo a je zapotřebí splnit kritéria, které smlouva definovala (*Baldwin, Wyplosz, 2008*).

Kvůli obavám Německa, že některé země nejsou připraveny na přijetí požadované měnové disciplíny, trvalo na tom, aby vstup do měnové unie nebyl automatický. Z tohoto důvodu byl navržen výběrový proces tak, aby prokázal, že si země osvojily „prostředí cenové stability“. Aby země vstoupila do měnové unie, musí splnit pět konvergenčních kritérií, které zůstávají v platnosti pro všechny budoucí kandidátské země (*Baldwin, Wyplosz, 2008*).

Prvním kritériem je inflace. Aby se země kvalifikovala pro členství v měnové unii, její míra inflace by neměla překročit o více než 1,5 procentního bodu průměr tří nejnižších měr dosažených členskými zeměmi EU. Země náchylná k inflaci by ji

⁴ EMU – Evropská měnová unie

eventuálně mohla dočasně stlačit během posledního roku před přijetím s tím, že svou snahu později omezí. Aby byli vyřazeni možní podvodníci, smlouva stanovuje druhé kritérium, a to, že dlouhodobá úroková sazba by neměla překročit o více než 2 procentní body průměr úrokových sazeb zaznamenaných ve třech zemích s nejnižší mírou inflace. Dosažení nízké dlouhodobé úrokové sazby vyžaduje přesvědčit nedůvěřivé finanční trhy, že míra inflace zůstane „navždy“ nízká. Třetí kritérium se týká měnového kurzu. Požadavkem je, že se každá země musí zúčastnit ERM II⁵ alespoň po dobu dvou let, aniž by musela devalvovat svou měnu. Čtvrté konvergenční kritérium se zabývá vysokými deficity veřejných rozpočtů. Maastrichtská smlouva obsahuje požadavek, že by rozpočtové deficity neměly překročit 3 % HDP. Páté a poslední kritérium stanovuje maximální úroveň veřejného dluhu. Ten byl stanoven na maximální úrovni 60 % HDP (*Baldwin, Wyplosz, 2008*).

2.7 Vztah Evropské unie a balkánských zemí

Balkán⁶ je dlouhodobě nestabilním regionem v těsném sousedství Evropské unie. Situace na Západním Balkánu v 90. letech 20. století měla na evropské společenství negativní vliv. Dotkla se EU přímo, a to především desítkami tisíc uprchlíků, kteří se na území EU uchýlovali kvůli špatné bezpečnostní a ekonomické situaci. Evropské společenství nebylo k situaci na Balkáně lhostejné a již od počátku 90. let 20. století se v regionu angažovalo. Aktivita EU byly a jsou různorodé, což odpovídá rozdílné situaci a vývoji v jednotlivých zemích Západního Balkánu. Do regionu Západní Balkán patří Albánie, Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Srbsko, Kosovo a Makedonie. Bezprostředně po vzniku prvních nezávislých států z bývalé Jugoslávie EU v nově vzniklých státech realizovala rozvojové projekty s cílem napomoci politické a ekonomické transformaci a následné stabilizaci. Tato aktivita však byla na většině území regionu přerušena válkami a existencí autoritářských režimů. Hlavním motivem EU, jež se v současné době opět angažuje ve všech státech Západního Balkánu, je dosáhnout stability regionu, který představuje nejbližší okolí EU (*Cabada, 2010*).

Cabada (2010) uvádí, že působení a požadavky EU na Západním Balkáně odpovídají principu, že cesta může být důležitější než cíl. EU na Západním Balkáně

⁵ Mechanismus směnných kurzů, ústřední prvek Evropského měnového systému (EMS)

⁶ Na Balkáně leží země bývalé Jugoslávie. Řadí se mezi ně Bosna a Hercegovina, Makedonie, Srbsko, Kosovo, Černá Hora, Albánie, evropská část Turecka, dále Rumunsko, Bulharsko a Řecko, které jsou již členy Evropské unie.

iniciuje, podporuje a garantuje proces stabilizace a demokratizace, na jehož konci má být členství jednotlivých států v Evropské unii.

Albánie svou přihlášku ke členství podala na jaře 2009. Hodnocení Evropské komise z roku 2009 zmiňuje dlouhodobě pozitivní vývoj v oblasti demokratických institucí, lidských práv a makroekonomické oblasti, zároveň však konstatuje, že reforma soudního systému je zatím v zárodečném stadiu a je nutné důsledněji postupovat proti korupci a organizovanému zločinu (*Cabada, 2010*).

Cabada (2010) zmiňuje, že Evropská unie garantuje v Bosně a Hercegovině bezpečnost a převzala zodpovědnost za mezinárodní civilní správu. Zvláštní představitel EU v Bosně a Hercegovině zajišťuje a koordinuje aktivity EU v zemi a je garantem procesu přidružování k EU.

Srbsko svou přihlášku o členství podalo v prosinci 2009. Zpráva Komise o pokroku v procesu přidružování k EU má podobu pochvalně kritického dokumentu s posláním motivovat k další aktivitě. Za výrazné problémy Srbska se považuje korupce a nedostatky v aplikaci zákonů garantujících lidská práva a práva menšin. Dalším sporným bodem ve vztahu Srbska s EU je nesmiřitelný postoj Srbska k nezávislému Kosovu, na jehož stabilizaci jako suverénního státu se EU aktivně podílí (*Cabada, 2010*).

Kosovo je mezinárodním protektorátem od roku 1999, kdy proběhl mezinárodní vojenský zásah s posláním ukončit kosovskou krizi. V únoru 2009 přijal Evropský parlament rezoluci, na základě které se EU přihlásila k hlavnímu dílu zodpovědnosti za stabilitu Kosova i celého Západního Balkánu. Podle rezoluce by měl ekonomický a politický rozvoj Kosova vést k budoucímu členství v Evropské unii (*Cabada, 2010*).

3 Politický a ekonomický vývoj balkánských zemí do 90. let 20. století

3.1 Albánie

Albánie je malý stát na západě Balkánského poloostrova. Patří mezi méně vyspělé země Balkánského regionu a je nejzaostalejší zemí v Evropě. Albánie sousedí s Řeckem, Makedonií, Chorvatskem, Bosnou a Hercegovinou, Černou Horou a Kosovem. Jejím hlavním městem je Tirana. Albánie je převážně složená z Albánců, kteří tvoří až 95%, dále Řekové, Romové a Makedonci. Mezi nejvíce uznávané náboženství patří islám, který v zemi vyznává až 50 % obyvatel. Dalšími věřícími jsou pravoslavní a katolíci. Úředním jazykem je Albánština, ale setkáme se také s angličtinou a italštinou. Oficiální měnou je albánský lek (*MZV ČR, 2012c*).

Velmi významným dnem je pro Albánce 28. 11., protože tohoto dne v roce 1912 vyhlásili svou nezávislost. Hladký (2008) poznamenává, že tento den je považován za jeden z nejdůležitějších mezníků jejich národní a státní historie. Dodnes je tento den oslavován jako Den vlajky, což není svátek pouze občanů Albánie, ale celého albánského národa. Název svátku je odvozen ze skutečnosti, že v listopadu 1912 vlál před budovou ve Vloře, kde byla nezávislost vyhlášena, temně rudý prapor s černou dvouhlavou Skanderbegovou orlicí, jenž je v současnosti albánským státním symbolem. Vyhlášení albánské státní samostatnosti a vytvoření prozatímní vlády bylo vyvrcholením aktivit albánského národního hnutí, které se formovalo ve složitých podmínkách na přelomu 19. a 20. století.

3.1.1 Politický vývoj

Na konci roku 1944 se formujícímu se domácímu režimu otevřela cesta nejen k vojenskému obsazení severní Albánie, ale i k uskutečňování představ o zásadním revolučním přebudování domácí společnosti a státu. Řídící složkou byli komunisté, kteří si byli vědomi, že úspěch jejich snažení záleží na tom, zda jsou schopni udržet stabilitu svého postavení uvnitř země a dosáhnout mezinárodního uznání a podpory ze strany ciziny. Kromě katastrofálního stavu hospodářských a sociálních poměrů země působil v neprospěch vnitropolitické stabilizace „lidového“ režimu také postup jeho antikomunisticky orientovaných domácích odpůrců a protivníků. Lidé v zápalu optimistického očekávání příchodu svobody a lepšího života přehlíželi skutečnost, že již

během války komunisté nedodržovali své závazky a sliby a že se uchýlovali ve svém postupu k teroru a násilí. Zásahem do hospodářsko-společenských poměrů byla i státní kontrola nad všemi průmyslovými podniky a akciovými společnostmi, vyvlastnění veškerého majetku politických emigrantů a vyhlášení nucené pracovní mobilizace všech specialistů z řad Albánců a Italů.

Na cestu nekomunistického vývoje se Albánie dostala až po volbách v roce 1992. Nastal proces vytváření základů demokratického řízení, pluralitní demokracie a tržní ekonomiky, která probíhala po několik let v režii vítězné Demokratické strany. Transformační proces z komunistické totality k politickému pluralismu a k právnímu státu neprobíhal v praxi v souladu s deklarovanými demokratickými principy a vyznačoval se výrazně negativními rysy.

V roce 1997 proběhly parlamentní volby, kde už ovšem Demokratická strana ztratila své vedení díky Socialistické straně, pro kterou hlasovalo 52,8 % voličů. Díky svědectví pozorovatelů, kterým byly OBSE⁷ a EU, se volby pokládaly za relativně klidné, regulérní a korektní. Albánie se tedy opět posunula na cestě k normalizaci poměrů v zemi (*Hradečný et al., 2008*).

Albánie je podle ústavy z roku 1998 parlamentní republikou a je unitárním státem. Hlavou státu je prezident volený na pětileté období. Zastává také funkci velitele ozbrojených sil. Postkomunistický vývoj země, který byl brzděn politickou, institucionální a ekonomickou krizí v druhé polovině 90. let, zaznamenal v první polovině 21. století naopak velmi rychlý vývoj. Albánie se jako první země z regionu stala v roce 2008 členem NATO a v roce 2009 podala přihlášku ke členství k EU (*Czechtrade, 2012b*).

3.1.2 Ekonomický vývoj

Po skončení 2. světové války očekávala Albánie pomoc od dvou formujících se velmocí, a to od jugoslávského komunistického režimu a také od Stalinova Sovětského svazu. Komunisté na sebe ovšem chtěli strhnout všechnu moc ve sférách veřejného života a podlomit veškeré hospodářské i politické pozice. Zasahovali do hospodářsko-společenských poměrů a to tak, že zavedli státní kontrolu nad všemi průmyslovými podniky a akciovými společnostmi, které se nacházely v Albánii. Stát zavedl monopol

⁷ Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

ve sféře zahraničního obchodu a zavedl kontrolu nad domácím maloobchodem a velkoobchodem.

V roce 1946 došlo ke změně a Albánie začala uplatňovat linii budování stalinského modelu státního řízení, který byl upraven pro konkrétní albánské podmínky. Ekonomická opatření na sebe nenechala dlouho čekat a pokračovalo se v konfiskaci zbývajících průmyslových podniků a zahájila se pozemková reforma, která spočívala v konfiskaci zemědělské půdy a majetku. Albánská vláda se snažila upevňovat vztahy s Jugoslávií, ovšem nesetkala se s přízní obyvatel, kteří nechtěli být pod její vládou. Vztahy se tedy zpretrhaly a Albánie začala spolupracovat se Sovětským svazem. Pomoc, která byla Albánii poskytována ze strany Sovětského svazu, měla velký význam v hospodářském vývoji od poloviny roku 1948 až po počátek 60. let. Na předpokladu poskytování pomoci byly založeny všechny plány hospodářského rozvoje země, jejichž cílem bylo odstranit zaostalost země, dosáhnout rychlého tempa hospodářského rozvoje a zajistit hospodářskou soběstačnost a nezávislost. První dvouletka byla zaměřena na těžební průmysl, energetiku, lehký průmysl a potravinářský průmysl. Do těchto odvětví mělo směřovat až 47 % všech plánovaných investic, ale i přesto, že průmyslová výroba předstihla předválečný stav a dosáhlo se rozvoje i v železniční dopravě, dvouletka nebyla splněna na 100 %. Následovala pětiletka na období 1951 – 1955, která předpokládala rozvoj v dopravní sféře a zemědělství, ale již v prvních dvou letech plnění hospodářský vývoj nedosahoval požadovaných výsledků. Díky zvýšené finanční i materiální podpory ze strany Moskvy a ostatních partnerů Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), došlo k výraznému postupu v albánské ekonomice. V období druhé pětiletky v letech 1956 - 1960 došlo k nárůstu průmyslové výroby oproti předchozímu roku o 26 % a zemědělské produkce o 15%. V Albánii následovaly další pětiletky, které se snažily o hospodářský rozvoj a jejich plnění bylo úspěšné. K nejdůležitějším opatřením patřila likvidace soukromého pozemkového vlastnictví a hospodaření v horských oblastech Albánie, o kterém se rozhodlo v roce 1967. Když v 70. letech prudce vzrostla průmyslová výroba, byly do provozu uvedeny další průmyslové podniky, které by napomohly k dalšímu růstu. Byly obnoveny elektrárny a 25. 10. 1975 byla zavedena elektřina do poslední obce. Kvůli zákazu přijímání úvěrů ze zahraničí, byla ekonomika v bludném kruhu. V 80. letech se zemědělská výroba dostala do tíživé situace kvůli nedostatku kapitálu a nízké produktivitě práce.

V 90. letech nastaly politické i ekonomické změny, Albánie se dala na cestu demokracie. Od roku 1991 začal probíhat privatizační proces, hlavně v zemědělství, řemeslné výrobě a maloobchodu. Následovaly velké průmyslové podniky. Liberální ekonomická reforma, prováděná formou šokové terapie, nebrala ohled na sociální aspekty a měla za následek zhoršení životní úrovně obyvatelstva, která je dodnes na nejnižší úrovni v Evropě. K prohlubování sociálních problémů a k zhoršování životní úrovně obyvatelstva přispívalo zvyšování cen a zavádění nejružnějších omezujících opatření (*Hradečný et al., 2008*).

Albánské hospodářství velmi ovlivnil vývoj v 90. letech. Jako země je stále považována za jednu z nejchudších. V současné době je hlavními prioritami vlády v ekonomické oblasti udržení makroekonomické stability prostřednictvím fiskální konsolidace, snižování domácího zadlužení, zajištění vysokého ekonomického růstu, udržení inflace v rozmezí 2 – 4 %, posílení růstového potenciálu pomocí reforem podporující investice, snižování veřejného dluhu, ucházející monetární politika a stabilní pozice v platební bilanci, zvyšování zahraničních rezerv a snižování deficitu běžného účtu.

Problémem albánské ekonomiky je do budoucna růst veřejného zadlužení. Ovšem na druhou stranu vláda v příštích letech počítá s investicemi do stavby silniční a dálniční infrastruktury, což může mít příznivý dopad na tvorbu nových pracovních příležitostí a snížení míry nezaměstnanosti. Průmyslová výroba se podílí na tvorbě HDP, největší vliv na ni má zpracovatelský průmysl. Mezi nejvýznamnější odvětví patří textilní průmysl, potravinářský průmysl, tabákový a zpracovatelský průmysl nerostných surovin. Albánie disponuje velkým nerostným bohatstvím, které ovšem není zcela zmapováno. Jedná se o ložiska ropy, rud, vápence, sádrovce a přírodního asfaltu, který patří mezi nejkvalitnější. Stavebnictví je jedním z nejvíce se rozvíjejících odvětví hospodářství. Hlavním zaměřením je výstavba nových hotelů, ubytovacích kapacit nebo výstavba nových sídlišť. Zemědělství spolu s rybolovem se až z poloviny podílí na HDP Albánie. Až 50 % obyvatel je samostatně výdělečně činné v zemědělství. Zabývají se chovem hospodářských zvířat, vinařstvím, rybolovem apod. Mezi rychle se rozvíjející odvětví patří také služby, mezi které patří hlavně telekomunikace, cestovní ruch, bankovníctví a pojišťovací služby. Cestovní ruch je velmi perspektivní oblastí, díky podnebí a dlouhému pobřeží. Ovšem zatím největší klientelu ze zahraničí tvoří Albánci z Kosova a Makedonie. Součástí rozvoje je i obnova infrastruktury, jelikož železniční i

silniční doprava není v dobrém stavu. Silniční doprava je jednou z nejhorších v Evropě, silnice nejsou přizpůsobené požadavkům. Železniční trať není dodnes propojena s mezinárodní sítí. Albánie je jednou ze zemí, která si veškerou elektrickou energii vyrábí sama z vodních zdrojů v hydroelektrárnách. I přesto však musí elektrickou energii dovážet, a to kvůli špatnému technickému stavu přenosové a distribuční sítě. Jaderná energetika v zemi neexistuje. Ropovod a plynovod v zemi není zaveden, ale o jeho vybudování se jedná. Největším donorem Albánie je Evropská unie prostřednictvím různých nástrojů, které mají podobu finančních programů (*MZV ČR, 2012b*).

3.2 Bývalé státy Jugoslávie

Bývalé Jugoslávské státy mají stejnou nebo podobnou minulost jak politickou tak ekonomickou. Byly pod vládou komunismu až do 90. let, než se rozhodly osamostatnit.

V roce 1945 byla Federativní republika Jugoslávie centralizovaným státem. Jednotlivé části federace byly v podstatě jen provinciemi. Od prvních poválečných let měla federace charakter státu ovládaného jednou stranou. Veškerá moc se koncentrovala v rukou stranické státní špičky. Státní orgány vedly politiku, kterou jim určovala komunistická strana, resp. její představitel Josip Broz Tito. Titova vláda mohla počítat se širokou podporou obyvatelstva. Lidé už měli dost války a hrůz, které zažili. Komunistické hnutí si získalo sympatie díky svým úspěchům během odboje i vizemi, které propagovalo. Ovšem strana nemínila nic riskovat a začala vládnout pevnou rukou za pomoci teroru.

V roce 1947 se začaly zhoršovat vztahy mezi Jugoslávií a Sovětským svazem. Tito uznával SSSR jako první socialistickou zemi, viděl ji i jako svůj vzor, ale nechtěl se podřizovat absolutní sovětské mocenské dominanci. Na přelomu 40. a 50. let se v jugoslávském vedení začal prosazovat názor, že je třeba distancovat se od sovětských postupů. Složitá hospodářská situace vedla k revizi dosavadní politiky. Začal se hledat nový model řízení politiky, který by lépe odpovídal jugoslávským podmínkám. Nástrojem nového řízení společnosti se měla stát samospráva přímých a bezprostředních výrobců. Nové zákony z roku 1949 a 1952 daly základním orgánům občanské samosprávy více pravomocí v sociálních a kulturních záležitostech. Na přelomu let 50. a 60. ovšem přetrvával rozpor mezi tím, jakou koncepci vládnoucí strana propaguje a jakou ve skutečnosti praktikuje (*Pelikán et al., 2004*).

Podle Hladkého (2005) se zapálenost pro komunistické ideály, kterými se honosila Titova generace, v 70. letech rychle vytrácela. Nová generace komunistických funkcionářů se dívala na struktury SKJ⁸ především z pozice možnosti dosažení rychlé osobní kariéry a politické moci. V roce 1974 byla přijata ústava a Jugoslávie se stala konfederací. Tato ústava přispěla k rozpadu jugoslávského trhu, formování národních ekonomik a k jejich uzavírání (*Pelikán et al., 2004*).

Dne 4. 5. 1980 zemřel Josip Broz Tito a tento den se stal jakýmsi symbolickým mezníkem v dosavadní existenci společného jugoslávského státu. Jugoslávie již v posledních letech před Titovo smrtí upadala do hospodářských problémů. Neúspěchy jugoslávské ekonomiky a neschopnost držet krok s rozvinutými západními zeměmi připravily půdu pro politickou krizi (*Hladký, 2005*).

Po smrti Tita nastal v Srbsku chaos a rozvrat, ovšem Titovým nástupcům se dařilo udržet relativní stabilitu. Po nástupu Miloševiče bylo hlavním plánem udržet Jugoslávii místo naplnění velkosrbského programu. Skutečnost, že v Srbsku a Černé Hoře zůstal u moci starý aparát, významně přispěla k formování postoje Západu k dění v rozpadající se Jugoslávii (*Pelikán et al., 2004*).

V doposud zdánlivě klidné politice Bosny a Hercegoviny se v 80. letech odehrálo několik velkých soudních procesů a skandálů, signalizujících, že poměry v republice nebyly v pořádku. V roce 1983 stanulo před soudem v Sarajevu 12 osob muslimské národnosti, které byly obviněny z organizování skupiny, jež měla usilovat o přeměnu Bosny a Hercegoviny v republiku postavenou na islámských principech (*Hladký, 2005*).

Krize, která naplno propukla v polovině 80. let a měla zpočátku charakter politického střetu uvnitř vládnoucí elity o zachování nebo změnu starého, komunistického kurzu, přerostla časem v konflikt mezi národy, jenž vyvrcholil na přelomu 80. a 90. let rozpadem jugoslávské federace (*Hladký, 2005*).

Pelikán et al. (2004) zmiňuje, že po konci 2. světové války byla ekonomika jugoslávských zemí v troskách. Kvůli velkému počtu invalidů a lidí neschopných pracovat neexistovala žádná produktivita práce. Válka zcela narušila dopravní systém, prakticky zanikla železniční a silniční doprava. Průmyslová výroba byla také zasažena. Mnoho továren bylo zničeno, textilní firmy přestaly vyrábět. V průběhu války přišli rolníci o více než polovinu svého dobytka a poklesla plocha obdělávané půdy. Nejen

⁸ SKJ – Svaz komunistů Jugoslávie

kvůli těmto problémům, bojovalo spoustu oblastí s hladem. Díky pomoci OSN se ovšem podařilo potíže překonat.

Bosna a Hercegovina měla v prvních letech po válce plán na vybudování silného zbrojního průmyslu. Nové zbrojovky se měly budovat tam, kde byly potenciálně nejlépe chráněny. Tyto zbrojovky byly tedy během 50. a 60. let vybudovány. Nové pracovní možnosti vyvolaly značné migrační přesuny. Lidé z venkova se ve velkém stěhovali do měst a přicházeli i lidé s různými národnostmi (*Hladký, 2005*).

Počátkem 60. let byla hospodářská situace více než dobrá. Národní důchod se v Srbsku za posledních 10 let zvýšil o 35 %, tempo růstu základních prostředků společenské výroby po celé desetiletí dosahovalo v průměru 10,2 % a průmyslová výroba také rostla. Doba ovšem přinesla i negativa. Zvyšoval se počet jugoslávských občanů pracujících v zahraničí, což znamená odliv mladých lidí, vysokoškolsky vzdělaných a hlavně práceschopných. K těmto krokům vedl také politický režim, který byl u moci. Od konce 60. let až po začátek 90. let se střídaly krize a úspěchy, které byly způsobeny hlavně politikou, občanskými válkami a rozhodnutím rozpustit federaci (*Pelikán et al., 2004*).

V 70. letech, kdy propukla ropná krize ve světě, na Jugoslávii dolehl tlak splácení předchozích miliardových zahraničních úvěrů a nedobytnost jugoslávských státních pohledávek, zejména v rozvojových zemích. Ekonomická krize, která se nakonec prolila i do politických sfér, vyvrcholila v 80. a 90. letech rozpadem jugoslávské federace (*Hladký, 2005*).

3.3 Bosna a Hercegovina

Bosna a Hercegovina je přímořská země nacházející se na Balkánském poloostrově. Sousedí s Chorvatskem, Srbskem a Černou Horou. Hlavním městem Bosny a Hercegoviny je Sarajevo. Zemi v roce 1991 tvořilo 43 % příslušníků zvaných Bosňáci, z 31 % Srbové a 17 % Chorvatů. Od roku 1991 existují dále jen odhady, jelikož od tohoto roku nebylo uskutečněno žádné sčítání obyvatelstva. Nejvíce uznávaným náboženstvím je islám. Oficiálními jazyky jsou bosenština, srbština a chorvatština. Oficiální měnou je konvertibilní marka, která je od roku 2002 vázána na euro (*MZV ČR, 2012e*).

3.3.1 Vývoj od 90. let 20. stol.

Na konci roku 1990 začala v Bosně a Hercegovině volební kampaň před nadcházejícími volbami do bosenského parlamentu. Prakticky všechny strany ve svých programech podporovaly demokratickou, rovnoprávnou a celistvou Bosnu. Komunistické strany byly poraženy nacionálními stranami. Ovšem z výsledků voleb vyplývalo, že lidé vědí, proti čemu hlasují, ale neví, pro co hlasují.

Politické vedení poté, co mezinárodní uznání Slovinska a Chorvatska definitivně ukončilo veškeré naděje na zachování širšího jugoslávského společenství, urychlilo kroky nutné k fungování Bosny a Hercegoviny jako samostatného státu. Na počátku roku 1992 se země ocitla v politicky nezakotveném postavení. Usilovala o odpoutání od „zbytkové Jugoslávie“, stále ji však nebylo možno pokládat za suverénní samostatný stát. Na přelomu února a března roku 1992 se uskutečnilo v BaH referendum o samostatnosti republiky. Dne 7. 4. 1992 oznámily orgány EU mezinárodní uznání nezávislosti BaH v jejích stávajících hranicích. Toto rozhodnutí ovšem ještě v týž den vyvolalo reakci bosenských Srbů, kteří vyhlásili plnou nezávislost Republiky srbské v Bosně a Hercegovině.

V letech 1992 – 1995 probíhala válka v BaH. Evropská unie rozhodla o ukončení rozpadu SFRJ⁹ a stát přestal existovat. Boje, které probíhaly, se postupně rozšířily na celé území BaH. Tisíce lidí přišlo o své životy nebo museli opustit své domovy. Během války došlo k několika návrhům na její ukončení ze strany mezinárodních společenství, ovšem marně. Mírová jednání v Daytonu začala v roce 1995. Podstatou tzv. daytonské smlouvy byla dohoda, že Bosna a Hercegovina zůstane z mezinárodně politického hlediska zachována jako jednotný stát ve stávajících hranicích, avšak vnitřně bude rozdělena na 2 politicko-správní subjekty, a to bosňácko-chorvatskou federaci a Republiku srbskou. Smlouva o ukončení války a nastolení míru v BaH byla podepsána v prosinci 1995. Ihned po tomto aktu byly po BaH rozmístěny jednotky NATO. V souvislosti s touto misí, bylo do BaH vysláno i několik tisíc příslušníků české armády.

Ekonomické ani politické atmosféře neprospíval způsob vyšetřování zodpovědnosti za násilí v letech 1992 – 1995. Na seznámech Mezinárodního trestního tribunálu pro vyšetřování zločinů se v souvislosti s bosenskou válkou objevilo přes 80 jmen. Soudním

⁹ SFRJ – Socialistická federativní republika Jugoslávie

tribunálem v Haagu bylo obviněno mnoho politiků, vojáků nebo dozorců (*Hladký, 2005*).

Hladký (2005) zmiňuje, že se Bosna a Hercegovina jako stát v průběhu let 1994–2004 stala členem několika desítek mezinárodních politických, hospodářských a kulturních organizací. Z politického hlediska má pro ni největší váhu členství v OSN a dále přijetí BaH do Rady Evropy v roce 2002.

V současných letech se Bosna a Hercegovina potýká s ekonomickými problémy kvůli krizi, která začala v roce 2009. Mezi hlavní průmyslové sektory patří těžba a hutnictví železa, na území se totiž nachází významná ložiska železa, manganu, niklu, kobaltu, chromu, olova, zinku, antimonu a bauxitu. Zanedbatelný není ani textilní, kožedělný a obuvnický průmysl, který se v této době nachází ve fázi modernizace. Je to sektor s tradicí, jehož výrobky se vyvážejí do Německa a Itálie. Dřevozpracující a papírenský průmysl je nejvýraznější, jelikož lesní půda tvoří 53 % území země a dřevo je považováno za jedno z největších přírodních bohatství Bosny a Hercegoviny. Výroba nábytku je jedním z nejúspěšnějších vývozních odvětví. Sektor stavebnictví byl v roce 2010 jedním z nejvíce zasažených sektorů hospodářství v důsledku globální celosvětové krize. Nejvýznamnější stavbou je stále výstavba jediné dálnice v zemi.

Bosna a Hercegovina teprve nedávno ukončila období, kdy by nutně potřebovala humanitární pomoc a vstoupila do období budování stability. Je to pro zemi velká výzva s ohledem na integraci do Evropské unie.

Bosnu a Hercegovinu tvoří 2 územní celky. Oba mají vlastního prezidenta, vládu, parlament, policii, soudy a další instituce. V roce 2010 se uskutečnily zatím poslední všeobecné parlamentní volby. Hlavou státu je podle ústavy tříčlenné předsednictvo, které je stanoveno na čtyřleté období (*MZV ČR, 2012d*).

3.4 Srbsko

Oficiální název tohoto státu zní Srbská republika. Nachází se ve vnitrozemí Balkánského poloostrova a sousedí s Maďarskem, Rumunskem, Bulharskem, Makedonií, Kosovem, Černou Horou, Chorvatskem a Bosnou a Hercegovinou. Srbsko se skládá z tzv. Centrálního Srbska a Vojvodiny, která je autonomní oblastí. Do roku 1999 bylo pod srbskou kontrolou také Kosovo. Podle sčítání osob v roce 2002 žilo v Srbsku necelých 83 % Srbů, 4 % Maďarů, 2,1 % muslimů, 1,4 % jugoslávců, 1,1 % Romů a 0,3 % Čechů. Největší podíl na náboženském vyznání má pravoslavná církev, která je vyznávána až 85 % obyvatel. Následují katolíci s 5,5 % a muslimové, kteří mají

zastoupení 3,2 %. Úředním jazykem je srbština s ekavským nářečím a s písmem cyrilicí. Mezi další jazyky, kterými se dá domluvit, je angličtina, francouzština a případně italština. Oficiální měnou je srbský dinár. Hlavním městem Srbska je Bělehrad.

Republika Srbsko vznikla jako následnický stát dřívějšího soustátí Srbska a Černé Hory v roce 2006 po vyhlášení nezávislosti Černé Hory (*MZV ČR, 2012j*).

3.4.1 Vývoj od 90. let 20. stol.

Nová ústava, která byla přijata v roce 1990, definovala Srbsko jako demokratický stát založený na svobodě, právech člověka a občanů a na vládě zákona a jako suverénní, integrální a jednotný stát. Poskytovala silné pravomoci prezidentovi a omezovala kompetence parlamentu. Na jaře roku 1992 prožívalo Srbsko hlubokou vnitropolitickou krizi, vyvolanou rozpadem federace a ztrátou naděje na realizace velkosrbského programu. Opozice požadovala odstoupení Miloševiče, rozpuštění parlamentu a vypsání nových voleb. Miloševič odmítl odstoupit, ovšem slíbil vypsání nových voleb. V těch se mu podařilo získat nadpoloviční většinu. V září 1997 se v Srbsku uskutečnily předčasné parlamentní volby. Ačkoliv měl Miloševič úspěch, jeho pozice slábla. Západ zavedl sankce proti Srbsku. Evropská unie vypracovala zvláštní program nazvaný Energie za demokracii, v jehož rámci začala dodávat naftu pouze do měst, která se Miloševičovi vzepřela. V březnu v roce 2003 se představitelé Srbska, Černé Hory a Jugoslávie dohodli, že zachovají společný stát pod jménem Srbsko a Černá Hora. Ten se ovšem rozpadl v roce 2006 po vyhlášení Černé Hory nezávislosti (*Pelikán, et al., 2004*).

Začátkem 90. let se životní úroveň obyvatel rychle snižovala a ekonomické ukazatele naopak rostly. Když inflace v roce 1993 dosáhla hodnoty 20 190 %, mluvilo se o „inflačním tsunami“, ovšem za pár týdnů hodnota vyrostla na 313 milionů %. Vysoká inflace trvala 2 roky a během této doby vydala Národní banka 33 nových bankovek. V roce 1994 počala fáze posílení ekonomiky. Podstatou hospodářské reformy bylo zastavení inflace, měnová restrikce a zavedení pevné parity dináru k volně směnitelným měnám. Koncem roku byl zaveden nový dinár s paritním kursem k německé marce. V roce 1999, kdy začal útok na Jugoslávii, začaly opět velké ztráty v hospodářství země. Během války byly zničeny továrny, závody a dopravní infrastruktura. Červený kříž vydal varování ohledně podceňování humanitární pomoci v Srbsku, byly vyzvány mezinárodní společnosti, aby se podíleli na obnově ekonomiky a obyvatelstva (*Pelikán et al., 2004*).

V srbské ekonomice stále pokračuje proces přechodu k tržnímu hospodářství, který je doprovázen privatizací a transformací výrobních závodů i odvětví. Kvůli snaze o zachování míru se mnoho ekonomických kroků odkládá. Srbská ekonomika se v současné době snaží dostat z dozvuku hospodářského útlumu, který zasáhl v roce 2009.

Největší podíl na HDP Srbska v roce 2009 měly služby, které se podílely až z 65 %, dále průmysl 20 %, zemědělství a lesnictví zaujímal hodnotu 11 % a stavebnictví se podílelo ze 4 %. Průmysl má v Srbsku velký potenciál, ovšem problémem je jeho pomalá restrukturalizace a modernizace a také složité získávání finančních prostředků od komerčních bank. Ve stavebnictví jsou teoreticky stejné problémy jako v průmyslu, vybavení firem je zastaralé a nemodernizuje se v potřebném tempu. Zemědělství se považuje za pilíř srbské ekonomiky. Jeho podíl na HDP stále roste. Největším problémem v tomto sektoru je úbytek zemědělců v produktivním věku. Půda nemá být kým obdělávána. Hlavním vývozním artiklem jsou maliny, díky kterým utrží Srbsko ročně až 100 milionů dolarů. Sektor služeb stále nevyužívá svůj potenciál, sice se zlepšuje, ale ještě ani zdaleka nedosahuje úrovně vyspělých zemí. Nejvíce se rozvíjí bankovníctví a to i internetové hlavně díky přílivu zahraničních investorů. Silniční síť je v Srbsku rozlehlá, ovšem většina silnic je až 20 let stará. Železniční doprava je obnovována postupně díky zahraničním investicím (*MZV ČR, 2012h*).

Srbsko je čistým příjemcem rozvojové pomoci a využívá předvstupní pomoc Evropské unie. Jediná změna, kterou tato země zaznamenala, byla 1. 3. 2012, kdy se statut Srbska změnil z potenciální kandidátské země na statut kandidátské země pro vstup do Evropské unie. Republika Srbsko je parlamentní demokracií. Hlavou státu je prezident, volený na 5 let. V současné době nemá Srbsko prezidenta, Boris Tadić odstoupil (*MZV ČR, 2012i*).

3.5 Kosovo

Kosovo je stát, nacházející se na Balkánském poloostrově. Jeho hlavním městem je Priština. Národní složení tvoří Albánci 89,9 %, Srbové 6,3 %, Muslimové 1,8 %, RAE (Romové, Aškalijové a balkánští Egyptané) 1,7 %, Turci 0,2 % a ostatní 0,1 %. V zemi je zastoupeno nejvíce muslimské náboženství, až 89 %, dále pravoslavní křesťané 6 % a katolíci 3 %. Úředním jazykem je albánština a srbština. Zákonnou měnou je euro, ovšem používá se i srbský dinár. Země sousedí s Albánií, Makedonií, Černou Horou a Srbskem (*Czechtrade, 2012a*).

Ačkoli Kosovo zůstává stále formální součástí Srbské republiky, dne 17. 2. 2008 vyhlásil kosovský parlament nezávislost Kosova. Podle Ministerstva zahraničních věcí České republiky (2012), Srbsko nechce ustoupit z pozice, kdy Kosovo podle Bělehradu existuje jen jako území pod správou OSN na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 a snaží se lobbovat proti jeho mezinárodněprávnímu uznání dalšími státy. Srbsko proto s několika dalšími státy protestovalo proti USA a dalším státům EU kvůli uznání Kosova, který se jako suverénní a nezávislý stát představil v únoru 2008. Srbské obce podél severního Kosova mají problémy se statusem Kosova a s ohrazením srbské hranice. Proto několik tisíc vojáků NATO jednotky KFOR¹⁰ a příslušníci mírových sil UNMIK¹¹ nadále udržují mír v Kosovu mezi etnickou albánskou většinou a srbskou menšinou. Kosovo a Makedonie dokončily vymezení svých hranic v září 2008 a jejich vztah je nekonfliktní (CIA, 2012).

Podle Girgleho (2009) je pro srbský národ do budoucna díky stávajícím okolnostem, kdy Kosovo uznalo již 89 států, zřejmě toto území ztraceno. Veškerá politická jednání mezi bělehradskými vládami, reprezentanty kosovsko-albánské politické garnitury a velmocemi zodpovědnými za správu Kosova nevedla k žádným viditelným výsledkům, které by cestou kompromisu uspokojily všechny zúčastněné strany. Vyhlášení samostatnosti země, které bylo posvěcené oficiálním plánem mezinárodního společenství a vzápětí uznané převážnou většinou zemí EU (22 z 27), třemi stálými členy Rady bezpečnosti OSN (USA, Velká Británie, Francie) a většinou sousedních států, ještě výrazněji posílilo trend odpoutávání Kosova od jeho někdejší „mateřské země“ a učinilo ho nezvratným.

3.5.1 Politický vývoj

Nástup Slobodana Miloševiče do čela Srbska ve druhé polovině 80. let ukončil období kosovské autonomie garantované jugoslávskou ústavou z roku 1974. Během devadesátých let zůstalo Kosovo součástí Srbska s tím, že správa regionu byla téměř výlučně vyhrazena Srbům (MZV ČR, 2012g).

Jak uvádí Štěpánek (2011), politika kosovsko-albánských subjektů začala již od roku 1991 a jednoznačně směřovala k nezávislosti. Události se v této době odehrávaly ve velmi rychlém sledu a již na konci roku 1991 bylo přijato rozhodnutí o vytvoření

¹⁰ Kosovo Force – označení pro mírové operace v rámci NATO

¹¹ Jednotky KFOR, které spadají pod velení OSN

suverénní a nezávislé Kosovské republiky, zbavené všech vztahů se Srbskem a Jugoslávií. Evropské společenství se k tomuto kroku nevyjádřila, přesto však byly v roce 1992 zorganizovány ilegální parlamentní a prezidentské volby. Ovšem volby, které se měly uskutečnit jako demokratické, demokratické nebyly. Veřejnost nebyla navyklá na takovou praxi, místní zvyklosti byly autoritářské a tlak kolektivu na jednotlivce byl výrazný. Po kosovských volbách tak v oblasti vznikla pouze jakási tolerovaná stínová republika Kosovo se stínovými institucemi, školstvím a zdravotnictvím. Jediným státem, který stínovou republiku uznal, byla Albánie, bohužel přes svoje problémy nemohla účinně pomoci svým soukmenovcům.

Na konci roku 2010 se v Kosovu uskutečnily předčasné parlamentní volby, první po vyhlášení nezávislosti státu. Důvodem pro jejich konání bylo rozhodnutí Ústavního soudu o nezákonnosti zastávání funkce hlavy státu a současně předsedy strany LDK¹² dosavadním prezidentem Fatmirem Sejdiu, jeho následná rezignace na prezidentský post, odchod LDK z vlády a vyslovení nedůvěry vládě. Kvůli podvodům a uplácení musely být volby na několika místech opakovány. Výsledky voleb potvrdily rozložení sil mezi dosavadními třemi hlavními politickými stranami, novou parlamentní silou se stalo radikálně nacionalistické hnutí Vetëvendosje!, využívající nespokojenosti mladých voličů s nestabilní ekonomickou i politickou situací a zkorumpovaností zavedených stran (MZV ČR, 2012g).

Republika Kosovo je podle ústavy z roku 2008 parlamentní republikou. Hlavou státu je prezident, volený v tajných volbách poslanci parlamentu. K jeho zvolení je třeba třípětinové většiny poslaneckých hlasů. Volební období prezidenta je pětileté. Nositelem výkonné moci je vláda, jejíž předseda je na základě návrhu prezidenta republiky schválen parlamentem. Od 7. 4. 2011 zastává úřad prezidentky Kosova Atifete Jahjaga. Předčasné přímé prezidentské volby se mají uskutečnit v roce 2012 (MZV ČR, 2012g).

3.5.2 Ekonomický vývoj

V posledních několika letech kosovská ekonomika ukázala významný pokrok v přechodu k tržnímu systému a udržování makroekonomické stability, ale stále je závislá na mezinárodních společenstvích.

¹² Demokratická liga Kosova

Kosovo je jednou z nejchudších zemí v Evropě, výše HDP v roce 2010 činila pouze 3 059 dolarů na osobu. Nezaměstnanost, která se pohybuje kolem hodnoty 45 %, je významný problém, který podporuje emigraci a činnost černého trhu.

Omezené a nespolehlivé dodávky elektřiny z důvodu technických a finančních problémů, jsou hlavní překážkou pro hospodářský rozvoj. Americká vláda spolupracuje s ministerstvem pro energetiku a Světovou bankou, aby připravila obchodní výběrové řízení na projekt, který zahrnuje výstavbu nové elektrárny a rozvoj uhelného dolu, který bude v budoucnosti dodávat energii pro novou elektrárnu.

Kosovo i nadále spolupracuje s mezinárodním společenstvím na opatření ke zlepšení podnikatelského prostředí a přilákání zahraničních investorů s cílem pomoci integrovat Kosovo do regionálních hospodářských struktur. K tomuto kroku měl napomoci vstup do střední Evropy, a to do zóny volného obchodu (CEFTA), který se odehrál v roce 2006. Srbsko a Bosna dříve odmítli uznat kosovské celní razítko, ale obě země opět obchod s Kosovem v roce 2011 povolily. Díky euru se udržela jádrová inflace nízká.

S výjimkou roku 2009 roste objem zahraničního obchodu Kosova, a to jak export, tak import. Za rok 2010 dosáhl celkový dovoz 2 157,7 mil. EUR a vývoz 296,0 mil. EUR.

Kvůli neexistenci monetární politiky, je hlavním nástrojem k udržování makroekonomické stability státu fiskální politika. Veřejné rozpočty byly v posledních letech většinou přebytkové. Od roku 2008 ovšem vláda začala uplatňovat expanzivnější rozpočtovou politiku a to kvůli nutnosti vytvoření nových státních institucí po vyhlášení nezávislosti a investic do rozvoje zaostalé fyzické i sociální infrastruktury.

Nejvýznamnějším průmyslovým a exportním odvětvím je kovo zpracující průmysl. Hlavní část, kterou Kosovo produkuje a vyváží je válcovaná ocel a ocelové výkovky. Stavebnictví má velký podíl na hospodářském růstu. Z části poskytnutých prostředků byla financována výstavba nových bytů a nové komunikace. Největším současným projektem je výstavba kosovsko – albánské dálnice. Zemědělská půda tvoří 53 % území Kosova. Mezi hlavní zemědělské plodiny patří obilniny, vinná réva, brambory, ovoce a zelenina. V současné době ovšem není Kosovo schopno využít příznivé předpoklady pro zemědělskou výrobu. Jejich problémy spočívají především v nízké úrovni mechanizace, nedostatku kapitálových investic, malé produktivity práce, nízké vzdělanosti pracovníků v zemědělství, znečištěné zemědělské půdy a vody,

nevyhovující stav zavlažovací infrastruktury a další. V sektoru služeb jsou nejvýznamnějšími odvětvími obchod, finančnictví a doprava. S porovnáním s okolními zeměmi není v Kosovu rozvinutý cestovní ruch. Překážkou je špatná infrastruktura, jako země má co nabídnout. Co se týče energetiky, je dominantním zdrojem hnědé uhlí. Naopak vůbec nevyužívá zemní plyn, protože na něj není napojen ze žádného z plynovodů. Ropa je také problémem, jelikož země není napojena na žádný z ropovodů. Ropu dováží díky silniční a železniční dopravě.

Kosovo je čistým příjemcem rozvojové pomoci. Není prozatím v pozici, kdy by samo mohlo poskytovat nějakou pomoc (*MZV ČR, 2012f*).

4 Proces plnění přístupových kritérií v balkánských zemích

Evropská unie má ve vztahu k západobalkánskému regionu zvláštní místo. Pro všechny západobalkánské státy je nejvýznamnějším hospodářským partnerem a zároveň nejvýznamnějším poskytovatelem hospodářské pomoci. Zároveň po vzniku Evropské bezpečnostní a obranné politiky je vlivným činitelem, který může účinně zasahovat do vývoje v regionu i do vývoje v jednotlivých zemích. Novou politikou vůči západnímu Balkánu po roce 1990 pod názvem stabilizační a asociační proces nabídla Evropská unie všem zemím regionu „evropskou perspektivu“ (*Jiří Dienstbier et al., 2006*).

Rozpad SFRJ měl zásadní vliv na formování společné politiky Evropského společenství, resp. Evropské unie. Již v roce 1991 bylo zřejmé, že zachování SFRJ není možné, proto ES založila komisi, která měla rozhodnout o právních otázkách nástupnictví, hranic, rozdělení a mezinárodního uznání jednotlivých republik. Vztahy Evropské unie s jednotlivými západobalkánskými státy procházely po skončení studené války složitým vývojem. Byly poznamenány konflikty, k nimž došlo po rozpadu bývalé federální Jugoslávie (*Stýskalíková, Smekal, eds., 2004*).

V této kapitole posoudíme, za pomoci Kodaňských a Maastrichtských kritérií a indexu Worldwide Governance Indicators, zda jsou balkánské země zralé na to, aby vstoupily do Evropské unie, a blíže popíšeme jejich vztah s tímto mezinárodním integračním uskupením, který byl nastíněn v 1. kapitole.

Světová banka zaštiťuje index, který se jmenuje The Worldwide Governance Indicators (WGI), který vydává souhrnné zprávy pro 6 směrů vládnutí, mezi něž patří **úroveň demokracie**, který zachycuje vnímání, do jaké míry se mohou občané podílet na výběru své vlády, svobodě projevu, sdružení a svobodě médií. Druhým ukazatelem je **politická stabilita a násilí**, který zachycuje pravděpodobnost, že vláda bude svržena nebo existují možnosti politického násilí a teroru. Další ukazatel, kterým je **efektivita vlády**, se zabývá vnímáním kvality veřejných služeb, kvalitou státní správy a politiky. **Kvalita regulace** zachycuje vnímání schopnosti vlády provádět vhodné politiky a předpisy, které umožňují a podporují rozvoj soukromého sektoru. Ukazatel **právní stát** zachycuje, do jaké míry existuje důvěra v dodržování pravidel společnosti, kvalitu prosazování smluv, majetkových práv, policii a soudy. **Kontrola korupce** je posledním ukazatelem a zachycuje, do jaké míry je veřejná moc vykonávána pro obohacení, včetně drobné a velké korupce. Tyto ukazatele jsou získány z 31 různých datových zdrojů,

zachycující postřehy řízení podle údajů respondentů, nevládních organizací, komerčních poskytovatelů, obchodních informací a veřejných sektorů po celém světě. Hodnoty indexu WGI se pohybují od cca -2,5 (slabé) do 2,5 (silné) vládnutí. (*The Worldwide Governance*).

4.1 Plnění kritérií v Albánii

V roce 1992 podepsala Evropská unie s Albánií dohodu o obchodu a spolupráci s EU a umožnila jí účastnit se na programu PHARE. V roce 1997 Rada EU rozhodla o tzv. regionálním přístupu k Balkánu a stanovila hospodářské a politické podmínky pro rozvoj vztahů s jednotlivými zeměmi Balkánu včetně Albánie. V roce 1999 zahrнула EU Albánii do stabilizačního a asociačního procesu pro Západní Balkán a poskytla jí autonomní obchodní preference. V roce 2000 byla již většina balkánského exportu do EU osvobozena od cla. EU se stala hlavním partnerem Albánie. Evropské partnerství stanovilo krátkodobé a střednědobé priority, na které by se měla Albánie zaměřit při přípravě na členství v EU a které lze díky katalogovému zpracování kontrolovat.

Přes pozitivní vývoj vztahů k Evropské unii i přes přijaté závazky v rámci integračního procesu EU, jsou reformy v Albánii kvalifikovány zahraničními experty jako nedostatečné a Albánie je hodnocena jako země nedostatečně civilizačně rozvinutá (*Jiří Dienstbier et al., 2006*).

Albánii byl zatím kandidátský status odepřen kvůli nestabilní politické situaci. Vláda a opozice se vzájemně obviňují z korupce (*Euractiv, 2012c*). Podle Stojarové (2007) se Albánie se potýká s problémy, které se projevují dlouhotrvající ekonomickou a demokratickou stagnací, zpolitizovanými institucemi, vysokou mírou korupce, silným vlivem organizovaného zločinu, poklesem autority veřejných institucí, poklesem kredibility politiků a nedůvěrou v reformy.

4.1.1 Kodaňská kritéria

V předchozí kapitole bylo již zmíněno, že Albánie i přes zbrzdění vývoje země v 90. letech, zaznamenala na začátku 21. století rychlý vývoj. Od sporných voleb v červnu 2009 následovaly dva roky parlamentní krize, během nichž se opozice odmítla podílet na činnosti parlamentu. Během toho období nebyly přijímány žádné reformy ani zákony. K odblokování situace došlo až na konci roku 2011, kdy se dohodlo na spolupráci v oblasti nutných reforem. Nejvýznamnějším přijatým zákonem byla

novelizace trestního zákoníku. Stále se ovšem musí dokončit reformy týkající se zákona o správním soudu, pozemková reforma nebo zákon o restitucích. V oblasti integrace do EU směřuje Albánie veškeré své snahy k získání kandidátského statusu do konce roku 2012. Významným krokem bylo zrušení vízové povinnosti pro pobyty do 90 dnů pro držitele biometrických pasů od prosince 2010. Pokrok plnění doporučení byl ovlivněn parlamentní krizí, která je důvodem, že se Albánie nestala kandidátskou zemí v roce 2010 ani v roce 2011 (*MZV ČR, 2012a*).

Lidská a menšinová práva a základní svobody jsou v Albánii zaručeny ústavou z roku 1998 a navazujícími zákony, které jsou v zásadě dodržovány. Výsledky dodržování těchto zákonů je sledováno v hodnotících zprávách mezinárodních orgánů a organizací. Výhrady jsou většinou ke sporadickým a zbytečným zásahům policie, těžkým podmínkám vězňů, nezákonnému zasahování do činnosti médií ze strany politických struktur, silových složek a zejména ke korupci a organizovanému zločinu. Albánie je signatářem mnoha mezinárodních konvencí z oblasti lidských a menšinových práv. Ratifikovala Protokol Evropské konvence o lidských právech, který ruší trest smrti a v roce 2003 podepsala Protokol o zrušení veřejných trestů za každých okolností. Homosexualita je sice zákonem povolena již od 90. let, ale zůstává stále tabu. Homosexuálové jsou diskriminováni a média je ignorují. Registrované partnerství nemá podporu v parlamentu ani ve veřejnosti. Náboženská svoboda je garantována ústavou. Všechny církve jsou si rovny, žádná víra není oficiální. Vztah státu a církve funguje na principu vzájemného respektování a nezasahování do činnosti druhého subjektu. Albánská společnost je obecně konzervativní. Silný konzervativismus souvisí s absencí demokratických tradic a s konvergencí k islámské kulturní identitě (*MZV ČR, 2009a*).

Albánie dosáhla určitého pokroku v oblasti převzetí závazků vyplývajících ze členství, a to zejména v oblasti volného pohybu zboží, podnikání, průmyslu, politiky, spravedlnosti, svobody a bezpečnosti a finanční kontrole. Ovšem v oblasti zadávání veřejných zakázek či médií a informačních společnostech její pokrok zaostává. Celkově je třeba vyvíjet trvalé úsilí k posílení správní kapacity pro provádění a prosazování právních předpisů (*European commission, 2011a*).

Hospodářství Albánie si zachovalo makroekonomickou stabilitu a pozitivní růst i během globální krize. Politická situace ovšem brání schopnosti vlády provádět nezbytné strukturální reformy. Nedostatky týkající se vymahatelnosti smluv a právních záležitostí, spolu se slabou infrastrukturou a nízkým lidským kapitálem, přispívají k

růstu šedé ekonomiky a ta brání hospodářskému rozvoji. Albánie dosáhla určitého pokroku při vytváření fungujícího tržního hospodářství. Měla by být schopna vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci unie ve střednědobém horizontu za předpokladu, že bude provádět strukturální reformy, včetně posílení právního systému, a fyzického a lidského kapitálu (*European commission, 2011a*).

Tab. 4.1 Albánie a index WGI

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Demokracie	-0,07	0,10	0,03	-0,04	0,03	0,03	0,14	0,11	0,10
Politická stabilita a násilí	-0,45	-0,26	-0,46	-0,50	-0,48	-0,21	-0,03	-0,05	-0,18
Efektivita vlády	-0,57	-0,61	-0,46	-0,63	-0,53	-0,37	-0,35	-0,24	-0,27
Kvalita regulace	-0,26	-0,47	-0,16	-0,31	-0,11	0,06	0,14	0,25	0,23
Právní stát	-0,94	-0,98	-0,85	-0,82	-0,74	-0,71	-0,64	-0,53	-0,44
Kontrola korupce	-0,86	-0,77	-0,68	-0,75	-0,79	-0,68	-0,51	-0,44	-0,43

Zdroj: WGI, 2011, vlastní zpracování

Pozn.: Index s velikostí od -2,5 až 2,5 značí slabé či silné vládnutí.

Jak můžeme vidět v tabulce 4.1, Albánie má slabší hodnoty všech dílčích ukazatelů. V indexu demokracie má hodnota stoupající tendenci, ale stále je daleko od hodnoty 2,5. Index politické stability a násilí spolu s regulací vlády, právním státem a korupcí se nacházejí v záporných hodnotách a ke kladné hodnotě se nepřibližují. V roce 2010 měl nejlepší hodnotu subindex kvality regulace a nejhorší hodnotu subindex právní stát.

4.1.2 Maastrichtská kritéria

Maastrichtská kritéria byla již popsána ve 2. kapitole. Jejich plnění je důležitým prvkem při vstupu do eurozóny. Jelikož je Albánie pouze potenciálním kandidátem a nesplňuje ani kodaňská kritéria, která jsou důležitá pro samotný vstup do EU, v plnění maastrichtským kritérií také zaostává.

Tab. 4.2 Kritérium cenové stability (spotřebitelské ceny, roční %)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	1,6	1,1	0,3	0,7	1,0	1,4	1,3	2,6	0,3	0,5
Hodnota kritéria	3,1	2,6	2,7	2,2	2,5	2,9	2,8	4,1	1,8	2,0
Hodnota Albánie	3,12	5,22	2,34	2,87	2,36	2,37	2,94	3,36	2,22	3,60

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012a, IMF, 2012, vlastní zpracování

Pro splnění kritéria cenové stability je nutné, aby země dosahovala dlouhodobé udržitelné cenové stability. Hodnota je získávána jako 12 měsíční průměr inflace ve třech členských zemích EU, které dosáhly ve sledovaném období nejnižší míry inflace, zvýšeným o 1,5 procentního bodu. Inflace se měří pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP) (*Ministerstvo financí, 2012a*).

Albánie dané kritérium splňovala v letech 2003, 2005, 2006 a 2008.

Tab. 4.3 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb (%)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	4,92	4,85	4,12	4,28	3,37	4,24	4,4	4,2	4,3	4,5
Hodnota kritéria	6,92	6,85	6,12	6,28	5,37	6,24	6,4	6,2	6,3	6,5
Hodnota Albánie	15,65	11,62	10,53	5,428	9,284	10,73	11,84	8,297	10,68	9,05

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012b, The World bank, 2012a, vlastní zpracování

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb vyžaduje, aby průměrná nominální úroková míra členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body průměrnou úrokovou sazbu 3 členských států, které dosáhnou nejlepších výsledků v oblasti cenové stability (*Ministerstvo financí, 2012b*).

Kritérium úrokových sazeb se Albánii povedlo dodržet v roce 2004, v ostatních letech kritérium výrazně převyšují. Ovšem tím, že není členem Evropské unie, nemusí zatím vynakládat zvýšené úsilí o plnění této podmínky.

Tab. 4.4 Kritérium vládního deficitu (% HDP)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hodnota kritéria	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Hodnota Albánie	7,99	-6,74	-4,62	-5,04	-3,46	-3,28	-3,55	-5,07	-7,47	-3,71

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012d, IMF, 2012, vlastní zpracování

Kritérium vládního deficitu požaduje, aby poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému národnímu produktu nepřekročil hodnotu 3 % (*Ministerstvo financí, 2012d*).

Údaje o vládním deficitu jsou dostupné z databáze Mezinárodního měnového fondu, podle jehož výpočtů dané kritérium Albánie nesplňovala ani jednou v období let 2001-2010, v letech 2005 – 2007 se mu přibližovalo.

Tab. 4.5 Kritérium veřejného dluhu (% HDP)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hodnota kritéria	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
Hodnota Albánie	65,86	65,46	60,71	57,72	58,23	56,68	53,85	55,16	60,17	59,73

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012c, IMF, 2012, vlastní zpracování

Kritérium veřejného dluhu stanovuje maximální hranici na 60 % HDP (*Ministerstvo financí, 2012c*).

Veřejný dluh v Albánii roste a je třeba ho alespoň udržet na hranici 60 %. Podle vedoucího ekonoma Světové banky pro Evropu a Asii způsobuje vysoké zadlužení to, že prostředky na financování tohoto dluhu chybí ve zdravotnictví nebo vzdělávání. Albánská vláda by proto měla přijmout opatření, které zajistí ekonomický růst a tím se podaří dluh snížit (*Hajdari, 2012*).

4.2 Bosna a Hercegovina

Vztahy EU k Bosně a Hercegovině byly poznamenány válečným konfliktem, který provázel vyhlášení nezávislosti státu v dubnu 1992. Válečný konflikt skončil v roce 1995 uzavřením Daytonských dohod, podle nichž byl vytvořen samostatný stát Bosna a Hercegovina, tvořený dvěma entitami: muslimsko-chorvatskou Federací Bosna a Hercegovina a Republikou srbskou. V roce 1999 byl pro Bosnu a Hercegovinu schválen stabilizační a asociační proces. EU nemá s Bosnou a Hercegovinou formální smluvní vztahy. I přes absenci těchto vztahů směřuje na unijní trh až 50 % bosenského obchodu. Pro Bosnu a Hercegovinu je spolupráce s Evropskou unií strategickou otázkou při transformaci země, která se zotavuje z následků tragické války a mění se v moderní demokratickou, politicky stabilní a prosperující zemi (*Jiří Dienstbier et al., 2006*).

Díky nalezení kompromisu mezi zástupci bosenských Muslimů, Srbů a Chorvatů se podařilo vytvořit centrální vládu a přijmout 2 klíčové zákony – o sčítání lidu a státní pomoci. Díky existenci nové vlády by se mohly začít řešit nové reformy, které mají směřovat ke členství v Evropské unii. Bosna a Hercegovina zatím za svými balkánskými sousedy hodně zaostává. Svou přihlášku o členství by ráda podala do konce června 2012 (*Euractiv, 2012a*).

Evropská rada na svém zasedání schválila zavedení evropských partnerství jako prostředku k uskutečnění evropské perspektivy zemí západního Balkánu. O zásadách, prioritách a podmínkách partnerství a o jejich změnách rozhoduje Rada. Průběžná kontrola evropských partnerství je zajištěna prostřednictvím mechanismů, zejména prostřednictvím výročních zpráv o pokroku. Příslušné orgány Bosny a Hercegoviny vypracovaly, za účelem přípravy na další integraci do Evropské unie, plán s časovým rozvrhem a konkrétními opatřeními pro splnění priorit evropského partnerství (*EU, 2008a*).

4.2.1 Kodaňská kritéria

Bosna a Hercegovina pokračuje v procesu dojednávání a přijímání změn ústavy, které přispějí k vytvoření účinnějších a udržitelnějších institucionálních struktur a k lepšímu dodržování lidských práv a základních svobod a tím podpoří proces evropské integrace. Stát je povinen zajistit trvalý pokrok a přijmout plnou zodpovědnost za tvorbu politik a rozhodování. Ve veřejné správě je nutné provést reformu, která zajistí její udržitelnost. Musí se zvýšit harmonizace právních předpisů s *acquis* a jeho provádění.

V soudním systému vymezila Rada EU pro Bosnu a Hercegovinu střednědobý plán, který spočívá v provádění strategie v rozvoji soudnictví a posilování nezávislých, spolehlivých a účinných soudních rozhodnutí, které zaručí právní stát a rovný přístup občanů ke spravedlnosti. V oblasti lidských práv musí zajistit soulad vnitrostátních právních předpisů s Evropskou úmluvou o lidských právech. BaH musí zajistit ochranu menšin v souladu s normami EU, tzn. plně provádět strategii pro Romy, získávat údaje, které mohou sloužit jako pomoc pro další strategie sociálního začleňování. Podpora regionálního dialogu a dobré sousedské vztahy a spolupráce jsou také zahrnuty v doporučeních Rady EU (*EU, 2008a*).

V oblasti hospodářství musí BaH zlepšit kvalitu veřejných financí snížením veřejných výdajů ve vztahu k HDP a přesměrovat výdaje do kategorií podporujících

růst a posílení hospodářské politiky. Důležité je dokončení procesu privatizace a uzavření ztrátových podniků ve veřejném vlastnictví, které nemohou být prodány. Dalším plánem je snížení příspěvků na sociální pojištění a provedení důchodové reformy a usnadnění mobility pracovních sil v zemi. Pro zvýšení konkurenceschopnosti je důležité otevření trhu s elektřinou, plynem a telekomunikacemi dalším dodavatelům.

Nařízeným plánem je také pokračování v reformách v oblasti registrace majetku, plnění smluv, zápisu do obchodního rejstříku, zdanění podniků a udělování licencí podnikům s cílem zlepšit a podpořit podnikání (EU, 2008a).

Tab. 4.6 Bosna a Hercegovina a index WGI

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Demokracie	-0,23	0,01	0,08	0,06	0,14	0,09	-0,02	-0,03	-0,12
Politická stabilita a násilí	-0,22	-0,38	-0,05	-0,43	-0,40	-0,56	-0,50	-0,63	-0,67
Efektivita vlády	-0,97	-0,76	-0,51	-0,63	-0,51	-0,80	-0,58	-0,70	-0,73
Kvalita regulace	-0,57	-0,50	-0,19	-0,50	-0,44	-0,27	-0,17	-0,10	-0,10
Právní stát	-0,66	-0,71	-0,49	-0,57	-0,49	-0,50	-0,42	-0,35	-0,36
Kontrola korupce	-0,36	-0,30	-0,30	-0,19	-0,28	-0,38	-0,36	-0,37	-0,32

Zdroj: WGI, 2011, vlastní zpracování

Pozn.: Index s velikostí od -2,5 až 2,5 značí slabé či silné vládnutí.

Bosna a Hercegovina má v roce 2010 všechny dílčí ukazatele záporné což značí, že země směřuje spíše ke slabému výkonu odpovědnosti, politické stability, efektivitě vlády, kvality regulace, právního státu i kontroly korupce. Nejlepší hodnotu měl subindex kvality regulace a to -0,10. Nejhorším subindexem byla efektivita vlády s hodnotou -0,73.

4.2.2 Maastrichtská kritéria

Tab. 4.7 Cenová stabilita (spotřebitelské ceny, roční %)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	1,6	1,1	0,3	0,7	1	1,4	1,3	2,6	0,3	0,5
Hodnota kritéria	3,1	2,6	2,7	2,2	2,5	2,9	2,8	4,1	1,8	2
Hodnota Bosny a Hercegoviny	4,63	0,31	0,55	0,28	3,58	6,13	1,50	7,43	-0,38	2,12

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012a, IMF, 2012, vlastní zpracování

Kritérium cenové stability je Bosnou a Hercegovinou střídavě splňováno. K hodnotě nastavené Evropskou unií se však snaží přibližovat.

Tab. 4.8 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb (%)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	4,92	4,85	4,12	4,28	3,37	4,24	4,4	4,2	4,3	4,5
Hodnota kritéria	6,92	6,85	6,12	6,28	5,37	6,24	6,4	6,2	6,3	6,5
Hodnota Bosny a Hercegoviny	-2,88	7,88	9,87	7,52	7,33	1,63	0,45	-0,63	7,91	6,61

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012 b, The World bank, 2012b, vlastní zpracování

V posledních 2 letech Bosna a Hercegovina kritérium nesplňuje, ale k nastavené hranici se přibližuje. Oproti Albánii je BaH velice blízko kritériu.

Tab. 4.9 Kritérium vládního deficitu (% HDP)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hodnota kritéria	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Hodnota Bosny a Hercegoviny	-4,20	-3,03	-0,24	0,10	0,76	2,17	0,18	-3,75	-5,78	-4,25

Zdroj: Ministerstvo financí 2012d., IMF, 2012, vlastní zpracování

Kritérium vládního deficitu BaH splňovala, dokonce se veřejný rozpočet v letech 2004 – 2007 nacházel v přebytku, ovšem od roku 2008 byla požadovaná hodnota překračována.

Tab. 4.10 Kritérium veřejného dluhu (% HDP)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hodnota kritéria	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
Hodnota Bosny a Hercegoviny	33,69	32,29	28,45	25,54	25,33	21,8	32,9	30,85	35,4	36,89

Zdroj: Ministerstvo financí 2012c, IMF, 2012, vlastní zpracování

Veřejný dluh v Bosně má kolísavou tendenci, ovšem hranici 60 % od roku 2001 vždy splňovala.

4.3 Srbsko

Štěpánek et al. (2007) zdůrazňují, že mezinárodní postavení Srbska a jeho snaha o postupné začlenění do evropských struktur je stále ovlivňována událostmi, které v regionu proběhly po rozpadu SFRJ. Po demokratických změnách, ke kterým došlo po rezignaci Slobodana Miloševiče, se začalo s proevropskou orientací ve vztazích s mezinárodními institucemi.

Po dlouhém čekání se Srbsko 1. 3. 2012 dočkalo získání oficiálního kandidátského statusu. Srbsko si ovšem uvědomuje, že na cestě k plnému členství na něj čeká řada složitých vyjednávání. K tomuto se vyjádřil i současný srbský prezident Boris Tadić, s tím, že jde o velký úspěch, ale nejde o „epochální“ událost. V říjnovém hodnocení situace v zemi Evropská komise stanovila jeden z hlavních cílů, kterého musí Srbsko dosáhnout, nápravu vztahů se sousedním Kosovem. Především dosáhnout kompromisu v oblasti regionálního rozvoje. Mimo jiné bude muset Srbsko harmonizovat svou legislativu s tou unijní a zavést nutné a potřebné reformy (*Euractiv, 2012b*).

4.3.1 Kodaňská kritéria

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, Srbsko je parlamentní demokracií. Má ústavní řád, který je do značné míry v souladu s evropskými zásadami a normami. Od roku 2008 Srbsko své úsilí, stát se členem EU, zaměřuje na program reforem souvisejících s EU. Vláda zlepšila některé své postupy a parlament zefektivnil svou legislativní činnost. Stále je ovšem třeba rozvíjet kapacitu pro parlamentní dohled a plánování, koordinaci a provádění vládní politiky. Srbsko zřídilo veškeré nezbytné nezávislé regulační orgány. Veřejná správa je dobře rozvinuta, hlavně na centrální úrovni. Volby se v Srbsku od roku 2001 konají vždy v souladu s mezinárodními normami. Právní předpisy, které upravují volby, byly v nedávné době harmonizovány s evropskými normami. Institucionální rámec právního státu, včetně boje proti korupci a organizované trestné činnosti, se zlepšil zejména v návaznosti na reformy v soudnictví, zřízení protikorupčního úřadu a zlepšením mezinárodní spolupráce v trestních věcech. Lidská práva se v Srbsku respektují. Právní rámec pro boj proti diskriminaci se zlepšil a byly zavedeny mechanismy s cílem kontrolovat jeho provádění. Komise EU nyní sleduje uplatňování zákonů týkající se současných podmínek ve věznicích a vyhrožování radikálních skupin novinářům a médiím. V Srbsku je zaveden právní

rámec pro respektování a ochranu menšin, zajištěna je také politická reprezentace menšin. Srbsko plní podmínky procesu stabilizace a přidružení.

Srbsko ovšem neuznalo vyhlášení nezávislosti Kosova. Udržuje v Kosovu své struktury a v květnu 2008 uspořádalo doplňovací volby do obecních orgánů.

Dohody, jichž se zatím dosáhlo, je nutné dodržovat. Důležité jsou ještě další dohody, souvisejících s *acquis* EU v odvětvích jako jsou energetika a telekomunikace. Všechny strany se musí podílet na zmírnění napětí v Kosovu a umožnit volný pohyb osob a zboží (*Evropská komise, 2011*).

Schopnost Srbska převzít závazky vyplývající ze členství je souzena podle dvou ukazatelů, a to podle závazků stanovených v dohodě o stabilizaci a přidružení a pokroku přijímání, provádění a prosazování *acquis* EU. Srbsko bez problémů plní povinnosti plynoucí z prozatímní dohody a plní své závazky podle dohody o stabilizaci a přidružení. Od roku 2008 se Srbsku povedlo pokročit v přijímání předpisů v oblasti vnitřního trhu, statistiky, obchodního ustanovení a celní a daňové oblasti. Země má problémy s prováděním právních předpisů v oblasti boji proti korupci. Novodobým cílem Srbska je vynaložit úsilí a převzít závazky vyplývající ze členství ve střednědobém horizontu. Těmito oblastmi se rozumí právo obchodních společností, rybolov, daně, hospodářská a měnová politika, statistika, podnikání a průmyslová výroba, věda a výzkum, vzdělávání a kultura, celní unie, vnější vztahy, zahraniční, bezpečnostní a obranná politika a finanční a rozpočtová ustanovení. V uvedených oblastech je nutné provést změny právního a institucionálního rámce a posílit prováděcí kapacity. Bude nutné i dalších oblastech vyvinout další koordinované úsilí s cílem dosáhnout souladu s *acquis* EU. Plného souladu s *acquis* by mohlo být dosaženo pouze v dlouhodobém horizontu a vyžadovalo by to velký objem investic (*Evropská komise, 2011*).

V Srbsku vládne široká politická shoda ohledně základních prvků tržní ekonomiky a země dosáhla prokazatelných výsledků při provádění hospodářských reforem. Díky stupni makroekonomické stability, které Srbsko dosáhlo, mohou hospodářské subjekty rozhodovat v předvídatelném prostředí. Hospodářská politika přispěla ke stabilnímu růstu. Celosvětová finanční a hospodářská krize odhalila slabé stránky růstu, domácí poptávka byla totiž financována z velké části půjčkami ze zahraničí a nedokázala tak reagovat na nepříznivé vnější ořesy. V poslední době se ovšem pokročilo při posilování finančního rámce a kvality veřejných financí. Díky privatizaci a liberalizaci obchodu a

cen se rozvíjelo vzájemné působení tržních sil. Hospodářská integrace s EU je vysoká. Ovšem stále přetrvává řada strukturálních nedostatků, které brzdí hospodářství. Vliv státu v hospodářství je stále vysoký, kvůli pomalému postupu privatizace a liberalizace cen. Podnikatelské prostředí, i navzdory všem opatřením, je stále omezováno právní nejistotou. Investiční prostředí bylo narušeno příchodem krize a Srbsko jej nyní musí zlepšit. Země musí řešit vysokou nezaměstnanost a nepružnost na trhu práce (*Evropská komise, 2011*).

Tab. 4.11 Srbsko a index WGI

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Demokracie	-0,16	-0,03	-0,10	-0,17	0,18	0,28	0,28	0,29	0,29
Politická stabilita a násilí	-0,59	-0,62	-0,57	-0,75	-0,56	-0,59	-0,54	-0,50	-0,41
Efektivita vlády	-0,55	-0,58	-0,12	-0,30	-0,17	-0,22	-0,19	-0,11	-0,11
Kvalita regulace	-0,64	-0,60	-0,44	-0,56	-0,38	-0,30	-0,25	-0,07	-0,02
Právní stát	-0,96	-0,95	-0,68	-0,92	-0,58	-0,51	-0,53	-0,43	-0,39
Kontrola korupce	-0,92	-0,48	-0,47	-0,38	-0,28	-0,35	-0,27	-0,21	-0,21

Zdroj: WGI, 2011, vlastní zpracování

Pozn.: Index s velikostí od -2,5 až 2,5 značí slabé či silné vládnutí.

Srbsko se snaží přibližovat se ke kladným hodnotám, ale bohužel se ve většině subindexů stále nachází v záporných hodnotách, které značí slabý výkon státu. Pouze odpovědnost a lidská práva udržuje v hodnotách kladných. V roce 2010 měl nejlepší hodnotu subindex demokracie, jako jediný se nacházel v kladných číslech. Nejhorším se stal subindex politické stability s hodnotou -0,41.

4.3.2 Maastrichtská kritéria

Tab. 4.12 Cenová stabilita (spotřebitelské ceny, roční %)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	1,6	1,1	0,3	0,7	1	1,4	1,3	2,6	0,3	0,5
Hodnota kritéria	3,1	2,6	2,7	2,2	2,5	2,9	2,8	4,1	1,8	2
Hodnota Srbska	80,60	8,86	2,91	10,61	17,28	12,67	6,50	12,43	8,11	6,17

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012a, IMF, 2012, vlastní zpracování

Srbsko se snaží snižovat svou inflaci, ovšem stále se to nedaří. Jeho hodnoty jsou vysoké. Než se ovšem stane členem EU, tak se může k požadovaným hodnotám přiblížit.

Tab. 4.13 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb (%)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	4,92	4,85	4,12	4,28	3,37	4,24	4,4	4,2	4,3	4,5
Hodnota kritéria	6,92	6,85	6,12	6,28	5,37	6,24	6,4	6,2	6,3	6,5
Hodnota Srbska	-28,60	-2,32	2,43	2,96	0,99	3,61	0,94	3,12	5,81	7,58

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012b, The World bank, 2012d, vlastní zpracování

Toto kritérium, tak jako ostatní, není zatím pro Srbsko aktuální. Hodnoty v posledních letech plnilo, až na rok 2010. Vstup do Evropské unie Srbsko očekává v roce 2018. Potom se může snažit plnit daná kritéria pro vstup do měnové unie.

Tab. 4.14 Kritérium vládního deficitu (% HDP)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hodnota kritéria	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Hodnota Srbska	0,39	-3,38	-2,86	0,07	1,15	-1,03	-1,34	-1,93	-3,59	-3,51

Zdroj: Ministerstvo financí 2012d., IMF, 2012, vlastní zpracování

V posledních letech vládní dluh Srbska roste a to by mohl být v budoucnu problém s připojením se do měnové unie.

Tab. 4.15 Veřejný dluh (% HDP)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hodnota kritéria	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
Hodnota Srbska	114,49	81,21	77,28	65,20	56,29	43,03	35,24	33,42	36,78	44,05

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012c, IMF, 2012, vlastní zpracování

Veřejný dluh roste, ale stále se nachází pod maximální hranicí nastavenou Evropskou unií.

4.4 Kosovo

V roce 2006 schválila Rada EU Evropské partnerství pro Kosovo. Vyslala tím jasné poselství kosovským úřadům, že splnění standardů OSN je nejen nutným předpokladem pro dohodu o statutu Kosova, ale též pro plnění kodaňských politických kritérií. Evropská unie má za to, že práva kosovských Srbů a dalších menšin budou lépe chráněna, bude-li Priština plnit evropské standardy týkající se lidských práv a práv menšin a právního státu. Zároveň je nutno dbát na posílení kosovských struktur pro evropskou integraci.

Dosáhne-li Kosovo dostatečného stupně demokratické a institucionální stability, včetně pokroku při realizaci Evropského partnerství a uspokojivé naplnění budoucí dohody o statutu, mělo by mít k dispozici všechny nástroje, které v současné době existují pro západní Balkán, včetně perspektivy smluvních vztahů (*Jiří Dienstbier et al., 2006*).

4.4.1 Kodaňská kritéria

Strategickým cílem politiky unie pro oblast západního Balkánu je proces stabilizace a přidružení, včetně evropského partnerství, politického a odborného dialogu v rámci dialogu procesu stabilizace a přidružení a souvisejících programů pomoci Unie. Činnost zvláštního zástupce EU je vykonávána v koordinaci s Komisí s cílem zajistit soulad s jinými činnostmi spadajícími do pravomoci unie.

Mandát zástupce EU vychází z cílů politiky v Kosovu. Patří mezi ně prosazování stabilního, životaschopného, mírového, demokratického a mnohonárodnostního Kosova. Posilování stability regionu přispívá ke spolupráci a dobrým vztahům na západním Balkáně. Mandát bude vykonávat na období 1. 2. 2012 až 30. 6. 2013 Samuel Žbogar (*Rada Evropské unie, 2012*).

Kosovo dosáhlo pokroku i v oblasti politických kritérií. To posílilo závazky k evropské agendě a politickým reformám a bylo založeno ministerstvo pro Evropské integrace. Vláda zajišťuje úspěšný průběh stabilizace a přidružení, musí ovšem zvýšit rychlost přijímání reforem. Kapacita veřejné správy je nízká a soudnictví nepracuje efektivně. Stát se snaží vynakládat úsilí na ochranu proti organizovanému zločinu, drogám a praní špinavých peněz. Pokroku tedy došlo v oblasti demokracie a právního státu, nicméně v oblasti právního státu je třeba dalšího posilování. Reforma veřejné správy zůstává v Kosovu stále nedořešena. Kapacitu veřejné správy za účelem zajištění

veškerých služeb pro občany Kosova je třeba posílit. Právní rámec pro boj proti korupci se zlepšil díky přijetí zákonů o protikorupční agentuře. Zákon o financování politických stran není v plném souladu s evropskými normami. Korupce je i nadále velkým problémem, jeho právní rámec není dořešený a je v rozporu s evropskými standardy.

Ústava zaručuje dodržování lidských práv a ochranu menšin a uvádí hlavní mezinárodní dohody a nástroje použitelné v Kosovu. Proces integrace srbské komunity ovšem stále probíhá. Úřady musí najít řešení k problémům jako je přístup k majetku a pohřešované osoby. K pokroku došlo v oblasti občanských a politických práv, ovšem vláda musí zabránit mučení ze strany policie a vězeňského personálu ve věznicích, kde je situace velmi špatná. Ekonomická a sociální práva stále nejsou plně zaručena. Ochrana žen a dětí byla posílena, ovšem stále dochází k obchodování s dětmi a problémem je i dětská práce. K mírnému pokroku došlo v oblasti respektování a ochrany menšin a kulturních práv. Policejní složky Kosova si převzaly zodpovědnost jednotek KFOR a nyní mají na starosti ochranu některých náboženských a kulturních památek (*European commission, 2010b*).

Dopad hospodářské krize na ekonomiku Kosova byl omezený. Jde-li o hospodářská kritéria, tak Kosovo dosáhlo pouze omezeného pokroku směrem k zavedení fungující tržní ekonomiky. Je nutné zajistit reformy a investice, aby se země v dlouhodobém horizontu vyrovnala s konkurenčním tlakem a tržními silami v rámci Evropské unie. Kombinace politik je stále zranitelnější v důsledku silné vlády. Ekonomické statistiky se zlepšily, ale stále zůstávají nedostatečné. Nezaměstnanost zůstává na vysoké úrovni. Slabost právního státu, nejistota ohledně vlastnických práv a vysoké úrokové sazby mají velký vliv na podnikatelské prostředí a ekonomický rozvoj.

Pokrok v procesu sbližování Kosovských právních předpisů a politik s evropskými standardy zůstává v nedohlednu. Právní rámec byl vytvořen v oblasti cel a daní, volného pohybu zboží, statistiky, migrace a vzdělávání. V přípravné fázi se nachází sjednocení pravidel hospodářské soutěže, zemědělství, životního prostředí, praní špinavých peněz a ochrany osobních údajů. Omezená je finanční kontrola, obchodování s drogami a lidmi a organizovaný zločin. Kosovo dosáhlo určitého pokroku v integrované správě hranic. Kosovo převzalo zodpovědnost za jednotky KFOR pro správu hranic s Albánií. V ochraně osobních údajů je pouze omezený pokrok, zákon byl ale přijat. Obyvatelé v Kosovu nejsou dostatečně informováni o svých právech. Pokrok v této oblasti je

důležitý pro mezinárodní spolupráci v oblasti spravedlnosti (*European commission, 2010b*).

Tab. 4.16 Kosovo a index WGI

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Demokracie	-0,88	-0,89	-0,93	-0,46	-0,65	-0,41	-0,37	-0,11	-0,17
Politická stabilita a násilí								0,41	-1,16
Efektivita vlády					-0,36	-0,22	-0,49	-0,40	-0,60
Kvalita regulace						0,04	0,02	0,13	-0,04
Právní stát		-1,08	-0,95	-0,98	-0,95	-0,78	-0,60	-0,63	-0,64
Kontrola korupce		-0,80	-0,92	-0,61	-0,54	-0,72	-0,62	-0,57	-0,64

Zdroj: WGI, 2011, vlastní zpracování

Pozn.: Index s velikostí od -2,5 až 2,5 značí slabé či silné vládnutí.

Bohužel ani tento index nemá všechny hodnoty pro Kosovo. Z posledních hodnot, které známe, můžeme říct, že se země zatím nezlepšuje, jeho hodnoty jsou záporné. V roce 2010 měla nejlepší hodnotu kvalita regulace, nejhoršími subindexy se stali právní stát s kontrolou korupce, kteří měli shodnou hodnotu -0,64.

4.4.2 Maastrichtská kritéria

Tab. 4.17 Cenová stabilita (spotřebitelské ceny, roční %)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	1,6	1,1	0,3	0,7	1	1,4	1,3	2,6	0,3	0,5
Hodnota kritéria	3,1	2,6	2,7	2,2	2,5	2,9	2,8	4,1	1,8	2
Hodnota Kosova	11,66	3,57	0,30	-1,06	-1,39	0,62	4,36	9,35	-2,41	3,48

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012a, IMF, 2012, vlastní zpracování

Cenová stabilita je díky euru dodržována pouze s občasnými výkyvy. Pokud by země nepřijala euro, jeho situace by na tom nyní byla mnohem hůř.

Tab. 4.18 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	4,92	4,85	4,12	4,28	3,37	4,24	4,4	4,2	4,3	4,5
Hodnota kritéria	6,92	6,85	6,12	6,28	5,37	6,24	6,4	6,2	6,3	6,5
Hodnota Kosova				19,35	15,35	17,01	10,79	7,78	15,58	10,94

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012b, The World bank, 2012c, vlastní zpracování

Úrokové sazby jsou v Kosovu velmi vysoké. Z dlouhodobého hlediska by kritérium cenové stability nemohla dodržet.

Tab. 4.19 Kritérium vládního deficitu (% HDP)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hodnota kritéria	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Hodnota Kosova	4,34	3,76	1,59	-4,91	-3,07	2,50	4,97	-0,21	-0,68	-2,88

Zdroj: Ministerstvo financí, 2012d, IMF, 2012, vlastní zpracování

Kosovo používá euro jako svou měnu od roku 2002. Není ovšem v měnové unii, je to pouze dohoda s Evropskou centrální bankou (ECB). Kosovská banka tudíž nemůže vydávat bankovky. Veškerá pravomoc je v rukou ECB. Euro je pro Kosovo velmi výhodné díky jeho stabilitě a je výhodný pro podnikatelský sektor a investiční akce. Díky euru může dojít k makroekonomické stabilitě.

Kosovo je od vstupu do Evropské unie ještě daleko. Sice bylo uznáno jako samostatný stát OSN, ale neuznali ho všichni členové Evropské unie.

4.5 Komparace vybraných zemí z pohledu přístupových kritérií

V této části bakalářské práce porovnáme hodnoty Maastrichtských kritérií a indexu WGI mezi vybranými balkánskými zeměmi.

- Albánie je nejbližší k hodnotám nastaveným kritériem cenové stability a střídavě jej také splňuje spolu s Bosnou a Hercegovinou. Kosovo se snaží k hodnotám přibližovat a Srbsko zatím nikdy kritérium nesplňovalo,
- kritérium úrokových sazeb Srbsko splňuje bez problémů, až na rok 2010, kdy se odchýlil od požadované hodnoty. Albánie a Kosovo kritérium nesplňují a Bosna a Hercegovina jej splňuje střídavě,

- kritérium vládního deficitu splňovalo v roce 2010 pouze Kosovo, hodnoty ostatních států se však ke kritériu přibližují,
- veřejný dluh mají všechny země vysoký, nejlépe kritérium splňuje Bosna a Hercegovina a Srbsko, ovšem jejich hodnoty stále narůstají,
- v dílčím indexu demokracie má úspěch Srbsko a Albánie, které mají tyto hodnoty kladné, naopak Bosna a Hercegovina a Kosovo se nacházejí v hodnotách záporných,
- index politické stability a násilí není ani pro jednu zemi v kladných hodnotách, nejlépe na tom je Albánie s hodnotou -0,18 a nejhůře Kosovo s hodnotou -1,16,
- nejvíce efektivní vládu má z těchto zemí Srbsko, ale i ta se nachází v záporných hodnotách, nejméně efektivní zásahy probíhají v Bosně a Hercegovině,
- v dílčím indexu kvality regulace má jednoznačně nejlepší výsledek Albánie, která ho má kladný, ostatní vybrané země mají tento ukazatel záporný,
- ukazatel právního státu mají všechny země záporné, tzn. slabé vedení v tomto sektoru, nejbliže k nule se nachází Bosna a Hercegovina s hodnotou -0,36,
- kontrola korupce se nejvíce daří v Srbsku, kde jeho hodnotu drží na -0,21. Nejhůře na tom je Kosovo s hodnotou ukazatele -0,64.

5 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo posoudit připravenost vybraných balkánských zemí na vstup do Evropské unie, jak ze strany Evropské unie, tak i ze strany zemí, které mají ambice zapojit se do integračního procesu. V práci bylo popsáno, jakým způsobem se země snaží plnit a přibližovat se k podmínkám nastavených Kodaňskými a Maastrichtskými kritérii.

V první kapitole práce vymezila pojmy ekonomické a evropské integrace a popsala integraci z pohledu historických škol. Historii Evropské unie shrnula podle mezníků a představila důležité okamžiky, které se od roku 1951 odehrály. Definovala stupně ekonomické integrace a protiintegrační síly, které působí proti vstupu do integračních uskupení. Práce také popisovala integraci méně vyspělých zemí a jejich překážky. Podrobně jsme si popsali kritéria, která jsou důležitá pro vstup do Evropské unie a později do eurozóny, tzn. Kodaňská a Maastrichtská kritéria.

Ve druhé kapitole práce popisovala politický a ekonomický vývoj vybraných balkánských zemí. Politický a ekonomický vývoj do 90. let 20. století Bosny a Hercegoviny a Srbska jsme společně shrnuli do podkapitoly s názvem Bývalé státy Jugoslávie. Jejich vývoj je podobný díky vlivu Jugoslávie. Albánie se tomuto vlivu vymanila a spolupracovala se Sovětským svazem. Kosovo je popsáno samostatně, jeho historie začíná v 80. letech a pokračuje až do novodobých dějin. Všechny země jsme si popsali až do posledních let 21. století, aby srovnání těchto zemí mohlo probíhat podle hodnot z posledních let.

V poslední kapitole jsme si podrobněji popsali vztah potenciálně kandidátských zemí a Srbska s Evropskou unií. Důležitým cílem této kapitoly bylo posouzení připravenosti vybraných zemí na vstup do Evropské unie. K tomu jsme došli pomocí hodnot a požadavků nastavených kritérii, které jsme porovnávali s hodnotami balkánských zemí. Proces přidružování balkánských zemí do Evropské unie trvá již několik let. Jejich integraci brzdí politický, ekonomický i historický vývoj, který zasahuje do procesu integrace. Stabilita těchto zemí stoupá, ovšem zatím stále není na hranici, která je nutná pro integraci.

Z výsledků plnění Kodaňských kritérií, vyplývá, že se země snaží stabilizovat svou situaci a snaží se o pokroky v oblasti demokracie, lidských práv a svobod a hospodářství. Ovšem výsledky nejsou dostačující. V Albánii stále přetrvávají problémy s nedůvěrou k politickým organizacím a vysokou korupcí. Ovšem jejím cílem je stát se do konce roku 2012 kandidátskou zemí a následovat tak Srbsko. Země musí harmonizovat své daňové zákony a právní předpisy s Evropskou unií. Srbsko má tyto normy z větší části v souladu s EU. Pro Bosnu a Hercegovinu byl Evropskou unií vytyčen střednědobý plán, který má dát do souladu s Evropskou unií práva menšin a romů. Kosovo dosáhlo úspěchů v politické sféře, ale dál musí bojovat s vysokou mírou korupce a musí vynakládat snahu na boj proti organizovanému zločinu a praní špinavých peněz. Problémem Kosova ovšem zůstává to, že není jako stát uznaný všemi státy Evropské unie.

V plnění Maastrichtských kritérií země nedosahují požadovaných hodnot ve všech sledovaných obdobích, tzn. 2001 – 2010. Tato kritéria jsou podmínkou pro přijetí společné měny euro a je tedy zatím zbytečné, aby se tím státy zatěžovaly, ovšem podle hodnot nastavených kritériem mohou nasměrovat svou ekonomiku určitým směrem, aby jejich plnění bylo v budoucnu jednodušší. Albánie je nejbližší k hodnotám nastaveným kritériem cenové stability a střídavě jej také splňuje spolu s Bosnou a Hercegovinou. Kosovo se snaží k hodnotám přibližovat a Srbsko zatím nikdy kritérium nesplňovalo. Kritérium úrokových sazeb Srbsko splňuje bez problémů, až na rok 2010, kdy se odchýlil od požadované hodnoty. Albánie a Kosovo toto kritérium nesplňují a Bosna a Hercegovina jej ve sledovaném období splňuje střídavě. Kritérium vládního deficitu splňovalo v roce 2010 pouze Kosovo, hodnoty ostatních států se však ke kritériu přibližují. Veřejný dluh mají všechny země vysoký, nejlépe kritérium splňuje Bosna a Hercegovina a Srbsko, ovšem jejich hodnoty stále narůstají. Pro Kosovo nejsou dostupné hodnoty ke kritériu dlouhodobých úrokových sazeb na léta 2001 – 2003. Hodnoty všech zemí jsou střídavé a v některém období je i splňují. Ovšem převažují léta, kdy se hodnotám spíše vzdalují.

Dle indexu WGI, podle kterého jsme porovnávali vybrané země v letech 2002 - 2010 jsme dospěli k výsledku, že v dílčím subindexu demokracie má úspěch Srbsko a Albánie, které nemají tyto hodnoty záporné, naopak Bosna a Hercegovina a Kosovo se nacházejí v hodnotách záporných. Index politické stability a násilí není ani pro jednu

zemí v kladných hodnotách, nejlépe na tom je Albánie s hodnotou -0,18 a nejhůře Kosovo s hodnotou -1,16. Nejvíce efektivní vládu má z těchto zemí Srbsko, ale i ta se nachází v záporných hodnotách, nejméně efektivní zásahy probíhají v Bosně a Hercegovině. V dílčím indexu kvality regulace má jednoznačně nejlepší výsledek Albánie, která ho má kladný, ostatní vybrané země mají tento ukazatel záporný. Ukazatel právního státu mají všechny země záporné, tzn. slabé vedení v tomto sektoru, nejbližší k nule se nachází Bosna a Hercegovina s hodnotou -0,36. Kontrola korupce se nejvíce daří v Srbsku, kde jeho hodnotu drží na -0,21. Nejhůře na tom je Kosovo s hodnotou ukazatele -0,64. Index WGI pracuje s hodnotami -2,5 až 2,5, kde hodnoty v záporu značí slabé vedení státu a kladné hodnoty se přibližují k silnému vedení státu.

Dá se očekávat, že země, jako jsou Albánie, Bosna a Hercegovina, Srbsko a Kosovo, jednou do Evropské unie vstoupí, ovšem proces bude trvat velmi dlouho. V České republice trval přístupový proces, který byl víceméně bezproblémový, čtyři roky. Proto se dá očekávat, že ani při zlepšení situace na Balkáně nebude případné přijetí okamžité. Ať již jsou však podmínky a průběh integrace západobalkánských států jakkoliv různorodé, výsledkem procesu by mělo být členství všech států v EU, neboť vnitřní stabilita zemí i stabilita celého regionu nemá jinou alternativu.

Seznam použité literatury

Odborné publikace

- BALDWIN, Richard a Charles Wyplosz, 2008. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada Publishing, a. s.
- CABADA, Ladislav et al., 2010. *Aktuální výzvy evropského integračního procesu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- GIRGLE, Patrik, 2009. *Stručná historie států, Kosovo*. Praha: Nakladatelství Libri.
- HLADKÝ, Ladislav, 2005. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní metodologický ústav.
- HRADEČNÝ, Pavel, et al., 2008. *Dějiny Albánie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- KALINSKÁ, Emílie, 2000. *Proces plnění kodaňských kritérií a výsledky transformace v kandidátských zemích*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Katedra světové ekonomiky.
- KAŇA, Radomír, 2010. *Evropská unie A*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta.
- KLIKOVÁ, Christiana a Igor Kotlán, 2003. *Hospodářská politika*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, s. r. o.
- KÖNIG, Petr, Lubor LACINA a Jan PŘENOSIL, 2010. *Učebnice evropské integrace*. 2.vyd. Brno: Barrister & Principal, spol. s. r. o.
- KRATOCHVÍL, Petr, 2008. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál.
- STOJAROVÁ, Věra, 2007. *Současné bezpečnostní hrozby západního Balkánu, kritická analýza konceptu bezpečnosti Kodaňské školy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- STÝSKALÍKOVÁ Věra a Hubert SMEKAL, eds. 2004. *Zahraniční a bezpečnostní politika vybraných zemí balkánu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav.
- ŠTĚPÁNEK, Václav, et al., 2007. *Současné Srbsko – Politika, kultura, Evropská unie*. Jihomoravský kraj: Nakladatelství František Šalé – ALBERT.
- ŠTĚPÁNEK, Václav, 2011. *Jugoslávie-Srbsko-Kosovo, Kosovská otázka ve 20. století*. Brno: Masarykova univerzita.
- PELIKÁN, Jan, et al., 2004. *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství lidové noviny.

ZLÝ, Bohumír, 2004. *Základy teorie integračních procesů*. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava.

Internetové zdroje

CIA, 2012. *Kosovo* [online]. The world factbook, 26. 3. 2012 [cit. 26. 3. 2012]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html>.

CZECHTRADE, 2012a. *Kosovo, základní informace o teritoriu*[online]. 2012 [cit. 21. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/kosovo-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1001749/>.

CZECHTRADE, 2012b. *Albánie, vnitropolitická charakteristika* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 22. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/albanie-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000781/>.

EU, 2008a. *2008/211/ES: Rozhodnutí Rady ze dne 18. února 2008 o zásadách, prioritách a podmínkách evropského partnerství s Bosnou a Hercegovinou a o zrušení rozhodnutí 2006/55/ES* [online]. 19. 3. 2008 [cit. 4. 4. 2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008D0211:CS:HTML>.

EU, 2011b. *Eurožargon* [online]. 2011 [cit. 1. 2. 2012]. Dostupné z: http://europa.eu/abc/eurojargon/index_cs.htm.

EURACTIV, 2012a. *Bosna a Hercegovina se letos chystá podat přihlášku do EU* [online]. 22. 2. 2012 [cit. 3. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/bosna-a-hercegovina-se-letos-chysta-podat-prihlasku-do-eu-009645>.

EURACTIV, 2012b. *Srbsko nad udělením statusu kandidáta nejásá, cesta do EU bude ještě dlouhá* [online]. 5. 3. 2012 [cit. 3. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/srbsko-nad-udelenim-statusu-kandidata-nejasa-na-cesta-do-eu-jej-ceka-jeste-dlouha-cesta-009679>.

EURACTIV, 2012c. *Uvázla politika rozšiřování EU na mrtvém bodě?* [online]. 27. 3. 2012 [cit. 3. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/uvizla-politika-rozsirovani-eu-na-mrtvem-bode-009759>.

EUROPEAN COMMISSION, 2011a. *Conclusions on Albania* [online]. 2011, [cit. 24. 4. 2012]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/al_conclusions_en.pdf.

- EUROPEAN COMMISSION, 2010b. *Kosovo 2010 progress report* [online]. 9. 11. 2010 [cit. 4. 4. 2012]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/ks_rapport_2010_en.pdf.
- EVROPSKÁ KOMISE, 2011. *Sdělení komise Evropskému parlamentu a Radě. Stanovisko Komise k žádosti Srbska o členství v Evropské unii* [online]. 12. 10. 2011 [cit. 4. 4. 2012]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/sr_rapport_2011_cs.pdf.
- HAJDARI, Labinot, 2012. *Světová banka: Albánie musí snížit svůj veřejný dluh* [online]. Presseexpress, 18. 3. 2012 [cit. 5. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.presseexpress.eu/blog/2012/03/18/svetova-banka-albanie-musi-snizit-svuj-verejny-dluh/>.
- IMF, 2011. *Report for Selected Countries and Subjects* [online]. 1. 4. 2011 [cit. 11. 4. 2012]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/weodata/weorept.aspx?sy=2001&ey=2010&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=%2C&br=1&c=914%2C963%2C942%2C967&s=PCPIPCH%2CGGXCNL_NGDP%2CGGXWDG_NGDP&grp=0&a=&pr1.x=52&pr1.y=15#cs1.
- MINISTERSTVO FINANCÍ, 2012a. *Vyhodnocení kritéria cenové stability* [online]. 2012 [cit. 5. 4. 2012]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_kriter_cen_stabil.html.
- MINISTERSTVO FINANCÍ, 2012b. Ministerstvo financí. *Vyhodnocení kritéria dlouhodobých úrokových sazeb* [online]. 2012 [cit. 5. 4. 2012]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_kriter_urok_sazeb.html.
- MINISTERSTVO FINANCÍ, 2012c. *Vyhodnocení kritéria veřejného dluhu* [online]. 2012 [cit. 5. 4. 2012]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_kriter_verej_dluh.html.
- MINISTERSTVO FINANCÍ, 2012d. *Vyhodnocení kritéria vládního deficitu* [online]. 2012 [cit. 5. 4. 2012]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_kriter_vlad_defic.html.
- MZV ČR, 2009a. *Albánie – Lidská a menšinová práva* [online]. 16. 7. 2009 [cit. 3. 4. 2012]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/tirana/cz/albanie_informace_nejen_pro_turisty_a/lidska_a_mensino_va_prava.html.

MZV ČR, 2012b. *Albánie, ekonomická charakteristika země* [online]. 2012 [cit. 22. 3. 2012]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/albanie/ekonomika/ekonomicka_c_harakteristika_zeme.html.

MZV ČR, 2012c. *Albánie – Základní informace o teritoriu* [online]. 2012 [cit. 3. 4. 2012]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/albanie/index.html.

MZV ČR, 2012d. *Bosna a Hercegovina, vnitropolitická charakteristika* [online]. 2012 [cit. 23. 3. 2012]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/bosna_a_hercegovina/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html.

MZV ČR, 2012e. *Bosna a Hercegovina, základní informace o teritoriu* [online]. 2012 [cit. 23. 3. 2012]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/bosna_a_hercegovina/index.html.

MZV ČR, 2012f. *Kosovo, ekonomická charakteristika země* [online]. 2012 [cit. 21. 3. 2012]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kosovo/ekonomika/ekonomicka_c_harakteristika_zeme.html.

MZV ČR, 2012g. *Kosovo, Vnitropolitická charakteristika* [online]. 2012 [cit. 21. 3. 2012]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kosovo/politika/vnitropoliticka_c_harakteristika.html.

MZV ČR, 2012h. *Srbsko, ekonomická charakteristika země* [online]. 2012 [cit. 28. 3. 2012]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/srbsko/ekonomika/ekonomicka_c_harakteristika_zeme.html.

MZV ČR, 2012i. *Srbsko, vnitropolitická charakteristika* [online]. 2012 [cit. 27. 3. 2012]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/srbsko/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html.

MZV ČR, 2012j. *Srbsko, základní informace o teritoriu* [online]. 2012 [cit. 27. 3. 2012]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/srbsko/index.html.

RADA EVROPSKÉ UNIE, 2012. *Rozhodnutí Rady 2012/39/SZBP ze dne 25. ledna 2012 o jmenování zvláštního zástupce Evropské unie v Kosovu* [online]. 26. 1. 2012 [cit. 4. 4. 2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:023:0005:0008:CS:PDF>.

THE WORLD BANK, 2012a. *Albania* [online]. 2012, [cit. 5. 4. 2012]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/albania>.

THE WORLD BANK, 2012b. *Bosnia and Herzegovina* [online]. 2012, [cit. 5. 4. 2012]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/bosnia-and-herzegovina>.

THE WORLD BANK, 2012c. *Kosovo* [online]. 2012, [cit. 5. 4. 2012]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/kosovo>.

THE WORLD BANK, 2012d. *Serbia* [online]. 2012, [cit. 5. 4. 2012]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/serbia>.

THE WORLDWIDE GOVERNANCE, 2010. *Methodology and Analytical Issues* [online]. 2010, [cit. 30. 4. 2012]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1682130.

WGI, 2011. *Aggregate Indicators of Governance 1996-2010* [online]. 2011. [cit. 24. 4. 2012]. Dostupné z: www.govindicators.org.

Seznam zkratek

BaH – Bosna a Hercegovina

CEFTA – Central European Free Trade Agreement (Středoevropská zóna volného obchodu)

CIA – Central Inteligent Agency

EHS – Evropské hospodářské společenství

EMS – Evropský měnový systém

ES – Evropské společenství

ESVO – Evropské sdružení volného obchodu

EURATOM – Evropské společenství pro atomovou energii

HDP – Hrubý domácí produkt

IMF – International Monetary Fund

JEA – Jednotný evropský akt

KFOR – Kosovo Force

LDK – Demokratická liga Kosovo

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

NAFTA – North American Free Trade Agreement (Severoamerická dohoda o volném obchodu)

NATO – North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

PHARE - Poland and Hungary Aid for Restructuring of the Economy

RAE – Romové, Aškalijové, balkánští Egypťané

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

SFRJ – Socialistická federativní republika Jugoslávie

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SVE – Země střední a východní Evropy

UNMIK – United Nations Mission in Kosovo (Mise OSN v Kosovu)

USA – United States of America (Spojené státy Americké)

WGI – Wordwide Governance Indicators

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 11. 5. 2012

Stanislava Lukešová